

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

**Завідувач кафедри,
д. держ. упр., професор**

_____ **І. П. Приходько**

« ____ » _____ **2021 р.**

ДИПЛОМНА РОБОТА

Удосконалення формування та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства

**Виконала: студентка
освітньо-професійної програми
«Облік і оподаткування»
зі спеціальності
071 «Облік і оподаткування»
Дмитрієва Ю.В.**

Керівник: проф. Васільєва Л.М.

Дніпро – 2021

(затверджена наказом
 МОН молодьспорту України
 від 29 березня 2012 року № 384)

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Освітній ступінь магістр
Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
 «_____» _____ 20 р.

ЗАВДАННЯ
 на дипломну роботу студенту

ДМІТРІЄВІЙ ЮЛІЇ ВАСИЛІВНІ

- 1. Тема дипломної роботи** «Удосконалення формування та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства»
керівник роботи Васильєва Леся Миколаївна, д.держ.упр., професор
 затверджені наказом ДДАЕУ від «_____» _____ 20 р. № _____
- 2. Строк подання студентом роботи** – 15. 02. 2021 року.
- 3. Вихідні дані до роботи** Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.95 р. № 88 „Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку”, НП(с)БО, реєстри синтетичного, аналітичного обліку та фінансова звітність ДМП ВКГ «ДЗД».
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** Теоретичні основи системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства. Стан та напрямки покращення обліку дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД». Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД» та його вплив на управління підприємством. Висновки і пропозиції
- 5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).** Взаємозв'язок структурних підрозділів підприємства з керівником обліково-контрольної служби. Етапи комплексного аналізу дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД». Алгоритм управління дебіторською заборгованістю. Схема проведення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості. Вдосконалення форми акту зняття контрольних показників приладів обліку.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ лютий 2020 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства	Лютий 2020 р.	
2	Стан та напрямки покращення обліку дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»	Квітень 2020 р.	
3	Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД» та його вплив на управління підприємством	Вересень 2020 р.	
4	Висновки і пропозиції	Грудень 2020 р.	
5	Оформлення дипломної роботи	Січень 2021 р.	

Студентка _____ Дмитрієва Ю.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Васільєва Л.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ	
РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Поняття та класифікація дебіторської заборгованості	9
1.2. Порядок визнання, оцінки та відображення на рахунках бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства	15
1.3. Нормативне та інформаційне забезпечення обліку дебіторської заборгованості підприємства	23
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ДМП ВКГ «ДЗД»	32
2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства	32
2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерських служб та оцінка базових засад облікової політики підприємства	40
2.3. Стан та напрямки покращення первинного, аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»	47
Висновки до другого розділу	58
РОЗДІЛ 3. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ДМП ВКГ «ДЗД» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	60
3.1. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості та його вплив на управління підприємством	60
3.2. Пропозиції щодо проведення аналізу дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»	67
3.3. Впровадження внутрішнього аудиту простроченої та безнадійної заборгованості в систему обліково-аналітичного забезпечення підприємства	75
Висновки до третього розділу	83
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	96

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення формування та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства»

Дипломна робота магістра: 88 с., 5 рис., 11 табл., 14 додатків, 64 літературних джерела.

Об'єкт дослідження: процес формування та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства.

Метою роботи є обґрунтування та поглиблення теоретичних, методичних і практичних засад формування та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства, а також розробка напрямків їх вдосконалення.

Відповідно до поставленої мети у дипломній роботі досліджено та проаналізовано наступні фактори: розглянуто поняття та класифікацію дебіторської заборгованості підприємства, досліджено порядок визнання, оцінки та відображення в обліку дебіторської заборгованості, надано фінансово-економічну характеристику ДМП ВКГ «ДЗД», проаналізовано стан первинного, аналітичного та синтетичного обліку розрахунків з дебіторами на ДМП ВКГ «ДЗД», виявлено недоліки та запропоновано шляхи вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД».

Результати впроваджені в діяльність підприємства ДМП ВКГ «ДЗД», Синельниківського району, Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

дебіторська заборгованість, облік, аналіз, забезпечення, аудит

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

дебиторская задолженность, учет, анализ, обеспечение, аудит

KEYWORDS

accounts receivable, accounting, analysis, security, audit

ВСТУП

Актуальність теми. Дебіторська заборгованість поряд із запасами виробництва займає значну частину в структурі активу балансу підприємства. Результативна діяльність системи розрахунків підприємства зі споживачами, замовниками та іншими дебіторами дає змогу підвищити платоспроможність суб'єкта господарювання, збільшити оборотність активів. Стан обліку розрахунків з дебіторами має першочергову значимість для підприємств будь-якої форми власності та галузі діяльності. Результати даного процесу безумовно впливають на ліквідність, фінансову стійкість, показники ділової активності, базу оподаткування підприємства, досягнення збалансованості доходів та витрат і, як наслідок, на успіх у досягненні пріоритетної мети його подальшого розвитку в умовах ринкової економіки та гарантування прибутковості його діяльності, забезпечення конкурентоспроможності. Як передумова або наслідок розрахункових відносин виступає заборгованість, що обґрунтовує об'єктивність її появи та існування як невід'ємного явища в господарській діяльності підприємств.

Вплив заборгованості на активність підприємства є неоднозначним, оскільки дебіторська заборгованість спричиняє вилучення оборотних коштів підприємства, а кредиторська — забезпечує короткострокове залучення капіталу. Вона, зокрема, впливає на такі суттєві характеристики підприємства, як його ліквідність і фінансова стійкість. Тому значні суми боргів підприємства несуть в собі значні ризики погіршення його ліквідності та фінансової стійкості. Зазначені аргументи говорять про особливу актуальність проблеми створення ефективної системи управління заборгованістю підприємства. Основним завданням функціонування такої системи має бути забезпечення пропорційності обсягів заборгованості економічно обґрунтованим рівням, оптимізація її складу та структури з метою запобігання безнадійним боргам та іншим фінансовим ризикам. Аналіз сучасного рівня заборгованості підприємств України говорить про

наявність в її структурі досить значних об'ємів протермінованої заборгованості. Динаміка останніх років показує зростання як дебіторської, так поряд з нею і кредиторської заборгованості, що зумовлено, на жаль, не збільшенням обсягів реалізації, а підсиленням кризових явищ. Ефективність управління дебіторською заборгованістю підприємств значним чином залежить від якості його інформаційного підґрунтя. Основними чинниками інформаційного забезпечення є дані бухгалтерського обліку. Важливим методичним інструментом, який застосовується в інформаційному забезпеченні, є методика економічного аналізу. Вищезазначене підтверджує досить високу актуальність обраної теми дослідження.

Вивченню питання обліку та аналізу дебіторської заборгованості приділено увагу у наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, таких як М.Д.Білик, І.А.Бланк, Л.В.Харакоз, Л.Я.Підвисоцька, Т.О.Москалюк, А.М.Лисенко, А.А.Мазаракі, Д.Шорт, Г.Велш та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування та поглиблення теоретичних, методичних і практичних засад формування та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства, а також розробка напрямків їх вдосконалення.

Відповідно до поставленої мети дослідження у дипломній роботі вирішуються наступні завдання:

- розглянути поняття та класифікацію дебіторської заборгованості підприємства;
- дослідити порядок визнання, оцінки та відображення в обліку дебіторської заборгованості;
- надати фінансово-економічну характеристику ДМП ВКГ «ДЗД»;
- проаналізувати стан первинного, аналітичного та синтетичного обліку розрахунків з дебіторами на ДМП ВКГ «ДЗД»;
- виявити недоліки та запропонувати шляхи вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД».

Об'єктом дослідження є процес формування та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства.

Предметом дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних засад обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості.

Методичні прийоми дослідження. Під час проведення дослідження використовувалася множина загальнонаукових та спеціальних методів: логічні, узагальнення, порівняння методи економічного та фінансового аналізу.

Інформаційні джерела. Інформаційно-фактологічною базою дипломної роботи застосовані наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені питанням обліку, аналізу і аудиту дебіторської заборгованості, законодавчі, нормативно-правові акти національного та міжнародного рівня, фінансова звітність, облікові та організаційно-розпорядчі документи підприємства ДМП ВКГ «ДЗД», ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій стосовно вдосконалення існуючих та запровадження нових форм обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві, а саме:

вдосконалено:

- метод розрахунку резерву сумнівного боргу з аналізом трирічного періоду, що є найбільш ефективним, економічно обґрунтованим та придатним для використання на практиці. Він дасть можливість просто і правильно визначити резерв, що забезпечить достовірне та вчасне складання фінансової звітності, для зручного використання її широким колом зацікавлених осіб;

- робочий план рахунків шляхом доповнення декількома субрахунками другого порядку, на яких буде узагальнюватися інформація по

різним групам споживачів: оптові споживачі, бюджетні установи та організації, інші підприємства, населення - це покращить ведення обліку та прискорить пошук необхідної інформації, складання звітів;

- акт зняття контрольних показників лічильника, що забезпечить повноцінне проведення обліку використаної води оптовими споживачами;

набуло подальшого розвитку:

- система комплексного аналізу дебіторської заборгованості, який має у своєму складі п'ять основних етапів, функціонально між собою пов'язаних, та рекомендовано заходи контролю за погашенням боргів, що сприятиме оптимізації їх структури та обсягів, а також підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому;

- аналітичні таблиці для групування даних, план-графік роботи з дебіторами, алгоритм управління дебіторською заборгованістю, що значно покращить результативність роботи з приводу погашення дебіторської заборгованості;

- внутрішній аудит дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД», схема його здійснення, аудиторські процедури для встановлення достовірності та повноти розрахунків з дебіторами, робочий документ для оформлення результатів.

Апробація результатів роботи. Основні положення дипломного дослідження обговорювались на XI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції професорсько-викладацького складу кафедри обліку, оподаткування та УФЕБ Дніпровського державного аграрно-економічного університету: «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (Дніпро, 29-30 жовтня 2020р.).

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 64 найменування, містить 11 таблиць, 5 рисунків, 14 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 88 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття та класифікація дебіторської заборгованості

В ході господарської діяльності між підприємством та контрагентами виникають розрахункові взаємовідносини і цим відносинам зазвичай передують заключення договорів на закупівлю або продаж товарно-матеріальних цінностей, договорів підряду, надання послуг та інше. Це є розповсюдженою та важливою основою виникнення зобов'язань, загальноприйнятною формою втілення товарно-грошових взаємовідносин у ринковій економіці. Основні документи, які регламентують права й обов'язки сторін – це угоди, контракти, договори. Щоб правильно проводити бухгалтерський облік розрахунків з дебіторами важливо визначити момент виникнення зобов'язань, так як економічні і юридичні сторони цього питання різняться. Юридичне зобов'язання виникає з дати підписання договору, сутність заключається у виконанні його у майбутньому. Але таке зобов'язання не має відображення у бухгалтерському обліку, тому що реєструється лише після виникнення в зв'язку з ним заборгованості. Зазвичай така заборгованість з'являється після набуття права користування товарами або послугами. Поряд з цим, якщо укладена угода не буде виконана, це призведе до нарахування штрафних санкцій, які також знайдуть відображення у бухгалтерському обліку.

Отже, дебіторська заборгованість виникає між контрагентами у процесі виконання договірних відносин та в ході розрахункових операцій. Зважаючи на першочергове значення управління дебіторською заборгованістю для фінансової стійкості суб'єкта господарювання, потрібно детально дослідити її поняття та класифікацію.

Вчені по-різному трактують сутність дебіторської заборгованості, як

впливає з таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи науковців щодо визначення поняття дебіторської заборгованості

Групи авторів	Визначення дебіторської заборгованості
С.Л.Берега[2], О.Б.Чорненька[63]	Дебіторська заборгованість в якості грошових коштів до оплати
О. М. Бандурка[1], О.С.Кривоконь[28],	Дебіторська заборгованість - борг одного суб'єкта іншому
Г. Г. Кірейцев [25], Л.А.Некрасенко [53],	Дебіторська заборгованість – вимоги щодо оплати, боргові вимоги - еквівалент боргу особи, на яку покладається виконання обов'язку
М.В. Кужельний [30], Л.В.Бондарчук[5]	Дебіторська заборгованість – права на повернення боргу
Зінченко О.В [22], Л.В.Кручак[29], М.А.Болюх[16],	Дебіторська заборгованість - кошти у розрахунках
Д. Стоун, К. Хітчинг [60]	Дебіторська заборгованість – вкладення в оборотні кошти, які заборговані підприємству

На наш погляд, перша група авторів занадто звужує поняття дебіторської заборгованості, адже контрагенти можуть заборгувати також інші активи, а не лише грошові кошти. З одного боку, п'ятою і шостою групою вчених дебіторської заборгованості у якості коштів у розрахунках або вкладеннях у оборотні активи, майже повністю тотожні, з другого боку, не розкриває повною мірою сутності поняття.

Відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку регламентується П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [46] та 13 «Фінансові інструменти» [49]. Однак, у цих нормативно-правових

документах сутність дебіторської заборгованості трактується неоднозначно. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначає, що «дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату». Коло дебіторів при цьому окреслено всіма юридичними та фізичними особами, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Дебіторська заборгованість, призначена для перепродажу – створена або придбана суб'єктом господарювання з метою одержання прибутку внаслідок отримання відсотків, винагород посередника, або від короткотермінових змін її ціни – є фінансовим активом, що призначений для перепродажу, і відображається та оцінюється в обліку відповідно до вимог П(С)БО 13 «Фінансові інструменти».

В П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» поняття дебіторської заборгованості визначене ширше, воно охоплює всю заборгованість підприємству, а тлумачення дебіторської заборгованості, що не призначена для перепродажу, наведене у П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», точніше описує сутність цього поняття: «дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу».

Слід зазначити, що відсутній окремий міжнародний стандарт, який регламентував би особливості відображення дебіторської заборгованості в обліку. Облік дебіторської заборгованості проводиться відповідно до МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [37], 32 «Фінансові інструменти: подання» [36] та МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [38], тобто у міжнародній практиці дебіторську заборгованість віднесено до фінансових активів. При цьому поняття дебіторської заборгованості у міжнародних стандартах чітко не визначене. У п.9 МСБО 39 зазначено: «позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають

котирування на активному ринку». Таке визначення сутності дебіторської заборгованості порівняно з визначенням національних стандартів, набагато ширше.

Отже, проаналізувавши чинні національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та підходи науковців, доходимо висновку, що дебіторська заборгованість є сумою заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату, що виникла як наслідок наданих коштів, проданих товарів, інших активів, реалізованих послуг безпосередньо боржнику, та не є фінансовим активом, який має котирування на активному ринку.

Окрім визначення поняття, для обліку дебіторської заборгованості необхідно здійснити її класифікацію. Щодо цього питання серед науковців не існує єдиного погляду. Слід зазначити, що класифікацію дебіторської заборгованості найчастіше здійснюють за певними ознаками в межах єдиного Плану рахунків бухгалтерського обліку. Це обумовлено жорстким регламентуванням дій бухгалтера чинним порядком обліку в Україні, на відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, де відображення статей дебіторської заборгованості в балансі та ступінь їх деталізації має право визначати безпосередньо суб'єкт господарювання, завдяки чому склад і структура дебіторської заборгованості в балансі можуть відрізнятися.

При включенні до фінансової звітності дебіторську заборгованість класифікують за наступними ознаками:

- взаємозв'язки з нормальним операційним циклом;
- терміни погашення;
- своєчасність сплати дебітором заборгованості;
- об'єкти щодо виникнення дебіторських зобов'язань.

Класифікація дебіторської заборгованості, запропонована П(С)БО, вміщує її об'єктивний склад. Разом з тим, класифікація зобов'язань в розрізі контрагентів має важливе значення. Щоб правильно оцінити фінансовий стан підприємства, потрібно проводити детальний аналітичний облік дебіторської

заборгованості, що стало можливо при впровадженні комп'ютеризованого обліку.

Щодо країн англо-американської системи обліку, класифікація дебіторської заборгованості здійснюється за такими групами:

- рахунки до отримання;
- векселі до отримання;
- дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією.

Погляди науковців на поділ дебіторської заборгованості на поточну та довгострокову неоднозначні. Одні фахівці вважають такий поділ важливим інструментом фінансового аналізу, інші – що класифікація дебіторської заборгованості умовна.

За рівнем ліквідності пропонує класифікувати дебіторську заборгованість М.Д.Білик: «...поділяти дебіторську заборгованість у балансі на довгострокову і короткострокову залежно від терміну погашення», що в повній мірі задовольняє класифікацію статей заборгованості в балансі[3].

До фінансових інструментів віднесено економістом Т.М.Мальковою[34] «дебіторську заборгованість без обмеження строком» у структурі короткострокових активів. При цьому зазначається, що поточні активи буде використано впродовж одного операційного циклу або одного року. За її поясненням, операційний цикл – це відрізок часу від придбання активів до їх оборнення у грошові кошти чи еквіваленти.

І.О.Бланком[4] у господарській діяльності виділено наступні види дебіторської заборгованості: за товарно-матеріальні цінності, послуги або роботи, строк оплати яких ще не настав; за аналогічні позиції, що не були оплачені в строк; по векселях отриманих; за розрахунками з бюджетом; розрахунками з персоналом; інші види дебіторської заборгованості.

Таким чином, спостерігається більш розгорнута класифікація дебіторської заборгованості одними авторами, іншими – навпаки, та в усіх варіантах вона узгоджується з чинним законодавством.

У фінансовій звітності дебіторська заборгованість поділяється на

довгострокову та короткострокову в залежності від термінів погашення та виділяються статті: за товари, роботи, послуги; векселі одержані; інша дебіторська заборгованість. В такій класифікації враховано рівень ліквідності, що корисно користувачам фінансової звітності при оцінці фінансового стану, повніше розкрито інформацію щодо рівня дебіторської заборгованості та можливість трансформування зобов'язань у кошти[9].

З огляду на вищесказане, дебіторську заборгованість можна класифікувати наступним чином (таблиця 1.2). Класифікація у такий спосіб розкриє економічну сутність дебіторської заборгованості, а також дасть можливість глибше її проаналізувати.

Таблиця 1.2

Класифікація дебіторської заборгованості

Ознака	Дебіторська заборгованість
1. За методом виникнення	а) товарна
	б) інша
2. За строками погашення а) очікуваний строк погашення	а) короткострокова
	б) довгострокова
б) реальний строк погашення	в) термінова
	г) прострочена
	д) відстрочена
3. За забезпеченістю	а) забезпечена
	б) незабезпечена
4. За контрагентами	а) вітчизняних дебіторів
	б) іноземних дебіторів
6. За способом погашення	а) монетарна
	б) немонетарна

Вагоме значення має також сортування дебіторської заборгованості за

термінами погашення. В обліку не знаходить відображення очікуваний та реальний строк оплати зобов'язань. За реальним терміном погашення доцільно виділити термінову, прострочену та відстрочену дебіторську заборгованість, контроль здійснювати на аналітичних рахунках.

На нашу думку, окремо слід виділити заборгованість забезпечену (вексель, застава, порука) та незабезпечену.

Важливе місце у дослідженні розрахунків підприємства з дебіторами посідає вивчення факторів, що впливають на формування дебіторської заборгованості.

В.В.Жарнікова[18] у своїй статті виділяє декілька аспектів розрахунків з дебіторами: бухгалтерський, економічний, податковий, банківський, юридичний.

Обсяги дебіторської заборгованості контрагентів залежать і від політики суб'єкта господарювання, і від кон'юнктури ринку, і від макроекономічної ситуації. А.А.Мазаракі [33] вказує, що надання відстрочки споживачам підприємства виступає активним інструментом збутової політики, орієнтованим на збільшення обсягів продажу.

Таким чином, дослідивши сутність та класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості, можемо зазначити про плюралізм точок зору науковців та підходів нормативно-правових документів щодо визначення поняття та розмежування цієї категорії.

1.2. Порядок визнання, оцінки та відображення на рахунках бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства

Як зазначалось раніше, облік дебіторської заборгованості та розкриття її у фінансовій звітності регулюються П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та 13 «Фінансові інструменти». В умовах наближення національних стандартів України до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, останні набирають все

більшої ваги у регламентуванні обліку дебіторської заборгованості. Існуючі відмінності в методах оцінки та визнання, а також розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості між МСБО та П(С)БО наведено в додатку А.

Положення П(С)БО 10 в цілому відповідають міжнародним стандартам щодо визнання дебіторської заборгованості. Визнають активом дебіторську заборгованість у разі, коли виконуються наступні умови:

- існує можливість отримання майбутньої економічної вигоди;
- вартість дебіторської заборгованості може бути визначена достовірно.

Визнається активом поточна дебіторська заборгованість за товари, послуги водночас з надходженням доходу від реалізації товарів, послуг у випадку дотримання наступних вимог:

- покупцю передано вигоди й ризики, пов'язані з виникненням права власності на товари або інші активи;
- продавець надалі не контролює реалізовану продукцію;
- сума боргу достовірно визначена;
- існує певність, що внаслідок здійснення операції економічні вигоди підприємства буде збільшено.

Визначення моменту, в який відбувається передача покупцеві вигод та ризиків, пов'язаних з правом власності на актив, потребує вивчення умов

договору між продавцем та покупцем, обставин господарської операції. Дослідження обставин зумовлено тим фактором, що у переважній більшості подій передача вигод та ризиків, пов'язаних правом власності, співпадає з передачею активу у володіння покупця, окрім деяких особливих випадків, наприклад, продаж товарів за комісійною угодою.

Значущим питанням обліку дебіторської заборгованості виступає її оцінка. Способи оцінювання поточної дебіторської заборгованості мають забезпечити виконання визначених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» основних принципів підготування фінансової звітності [20]. Сума, за якою дебіторська заборгованість визнається та

відображається, має бути визначена з врахуванням наступних факторів:

- оцінка поточної дебіторської заборгованості при зарахуванні на баланс підприємства;
- оцінка дебіторської заборгованості у фінансовій звітності (на дату складання балансу).

У більшості подій дохід від продажу обраховується за номінальною сумою одержаної компенсації (грошовими коштами чи еквівалентами, які були витрачені для придбання), яка підлягає отриманню. Загалом, історична собівартість дебіторської заборгованості за реалізовані товари, роботи послуги приближена до її справедливої вартості, при цьому різниці, які виникають, є незначними. Поряд з цим, при окремих операціях сума доходу не співпадає з справедливою вартістю реалізованих активів, як от при продажу з торговельними знижками чи знижками з обсягу.

Важливим аспектом обліку дебіторської заборгованості виступає оцінка її на дату складання балансу. Застосовуючи принцип обачності, суб'єкт господарювання має визнавати можливі втрати від несплати частини боргу покупцями при визначенні доходів від реалізації.

Оцінка поточної дебіторської заборгованості базується на первісній вартості, вона зараховується на баланс за історичною собівартістю, яка представлена вартістю проданих споживачу активів – товарів, наданих послуг, виконаних робіт, виданих грошових коштів, тощо. Як визначено П(С)БО 10: «дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг», тому завищення оцінки спричиняє завищення доходів, що впливає в свою чергу на достовірність інформації, представленої у фінансовій звітності. Сума доходу від реалізації активів, яка є результатом господарської операції, визначається договором між сторонами, і рахується по справедливій вартості компенсації, яка підлягає отриманню. Згідно П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» справедливу вартість визначають як суму, за якою можна продати актив або оплатити

зобов'язання за звичайних умов на певну дату. В результаті проведеної систематизації маємо змогу встановити наступні методи, згідно яких проводиться оцінка дебіторської заборгованості (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Методи оцінки дебіторської заборгованості

Види вартості	Особливості оцінки
за первісною собівартістю	первісна (історична) оцінка, яка визначена номінальним і спонтанним методами оцінювання;
за вартістю реалізації (погашення)	факторингове, форфейтингове оцінювання, оцінювання під час дисконту векселя, для яких характерні видаткова оцінка, чисте реалізаційне оцінювання, що визначають за розміром сумнівних боргів, експертне оцінювання, у ході якого використовують оцінювання продажу;
за поточною вартістю	оцінювання з урахуванням валютного курсу; оцінювання з урахуванням індексу цін; оцінювання з урахуванням поточної процентної ставки, яке базується на методі потоку, що дисконтувався, і для розрахунку якого запропонований порядок визначення загальної реалізаційної вартості заборгованості;
за теперішньою вартістю	теперішня оцінка на основі первісної вартості (метод оцінювання – первісний), теперішня оцінка на основі поточної вартості (метод оцінювання – поточний).

Оцінювання дебіторської заборгованості при складанні фінансової звітності багато в чому залежить від ступеню визначеності майбутнього її погашення. Тому в залежності від платоспроможності покупців може виникати сумнівна та безнадійна заборгованість. Відповідно до П(С)БО 10:

«сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником». В свою чергу, наявність безнадійних боргів зумовлює зменшення прибутків через втрату доходів. Для достовірного оцінювання дебіторської заборгованості потрібно вираховувати безнадійні борги на дату балансу. Вивченням питання оцінки дебіторської заборгованості за чистою реалізаційною вартістю займалося багато науковців. Зокрема, Ф.Ф.Бутинцем[7], І.Буфатіною[8], В.Костюченком[27] розглянуто моменти додержання принципу відповідності доходів та витрат. Д.Шорт та Г.Велш[64] вказують, що затрати на безнадійні борги потрібно узгодити з доходом від реалізації, яким викликані такі втрати, щоб дотримати принцип відповідності. Для оцінювання витрат на безнадійні борги використовується метод нарахування резерву на безнадійну заборгованість. Автором вживається вислів «резерв на безнадійну заборгованість», бо ним висвітлюється міжнародний облік, та за суттю термін відповідний вітчизняному резерву сумнівних боргів, тим паче, що в національному обліку за рахунок резерву списується саме безнадійна заборгованість.

У практиці застосовуються наступні методи списання безнадійної заборгованості:

- метод прямого списання;
- метод нарахування резерву.

Безнадійна заборгованість за прямим методом не оцінюється попередньо, а обліковується у момент, коли стає відомо, що рахунок не буде оплачено. Хоча такий спосіб простий у застосуванні, та має недоліки, як вказує В.Костюченко[27]:

- витрати на безнадійні борги не зв'язані з відповідними продажами;
- завищується поточна дебіторська заборгованість, тому що не враховується невідома безнадійна заборгованість;
- невідповідність витрат доходам.

Метод прямого списання доречно застосовувати у випадках несуттєвого розміру безнадійної заборгованості.

Нарахування ж резерву здійснюється одним із способів:

- на підставі Звіту про фінансові результати – розрахувавши суму безнадійного боргу від загального обсягу реалізації;
- на підставі Балансу – виходячи із загальної кількості рахунків до отримання[7].

Г.Велш та Д.Шорт вважають, що нелогічно оцінювати безнадійну заборгованість на підставі реалізації, так як її загальна сума містить також продаж за готівку, взагалі без утворення боргів. За основу потрібно брати тільки продаж у кредит.

Іншим методом передбачається вирахування резерву як добуток відсотка безнадійної заборгованості у обсязі дебіторської заборгованості за рахунками в минулих періодах та суми поточної дебіторської заборгованості. Даний метод забезпечує додержання принципу обачності, дозволяє одержати достовірну оцінку вартості дебіторської заборгованості на звітну дату, але не задовольняє принципу відповідності, адже у балансі висвітлюються і борги, які виникли у минулих періодах, а резерв розраховується у звітному.

Згідно п.7 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: «поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом, включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю», яку визначають як різницю між загальною величиною заборгованості та резервом сумнівних боргів. Отже, обрахування суми резерву сумнівних боргів виступає необхідною умовою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, що має дебіторську заборгованість. Такий резерв необхідний в якості джерела погашення дебіторської заборгованості, за якою минули строки позовної давності та є впевненість щодо несплати її боржником. За строками появи та впевненістю щодо погашення дебіторську заборгованість для обрахунку резерву сумнівних боргів можна згрупувати таким чином: нормальна поточна або довгострокова, сумнівна та безнадійна заборгованість. Резерв

створюється тільки для тієї частини заборгованості, яка відповідає водночас наступним умовам:

- є фінансовим активом та з'явилась внаслідок операційної діяльності;
- є короткостроковою дебіторською заборгованістю;
- заборгованість не визнана безнадійною.

Механізм обчислення резерву сумнівних боргів наведено в п.8 та 9 П(С)БО 10, приклади розрахунку показано в додатку. Отже, величина резерву сумнівних боргів знаходиться із застосуванням таких методів:

- абсолютна сума сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнтів сумнівності.

При використанні способу абсолютної сумнівності резерв розраховується шляхом оцінювання платоспроможності окремих боржників. Підприємство проводить аналіз дебіторської заборгованості, загальна сума виявленої сумнівної заборгованості і буд резервом, що відображається в обліку. Застосування цього методу доцільне, якщо підприємство має обмежене коло дебіторів, та наявна інформація про можливу несплату ними певної суми зобов'язань.

Метод застосування коефіцієнта сумнівності при обчисленні резерву сумнівних боргів базується на відповідних статистичних розрахунках. П(С)БО 10 передбачається декілька способів розрахунку коефіцієнтів сумнівності:

- знаходження питомої ваги безнадійного боргу у чистому доході. З цією метою потрібно провести аналіз частини доходів, що були нараховані у попередніх періодах, але не сплачені. Потім вирахувати коефіцієнт сумнівності діленням суми безнадійного боргу на суму чистого доходу за обрані періоди;
- шляхом класифікації дебіторської заборгованості за строками виникнення. Насамперед потрібно класифікувати заборгованість за строком непогашення, самостійно сформувавши групи;

- шляхом вирахування питомої ваги списаної за останні 3-5 років дебіторської заборгованості в загальній сумі боргу відповідного періоду. Згідно рекомендацій Мінфіну, викладених у листі від 06.06.2008р. № 31-34000-20-25/21471, коефіцієнт сумнівності для розрахунку резерву сумнівних боргів знаходиться шляхом ділення величини списаної заборгованості протягом обраного періоду на обсяг дебіторської заборгованості на початок року обраного періоду. Отримані значення плюсується, сума ділиться на кількість років для отримання середнього значення. Особливості при застосуванні кожного способу наведено в додатку Б.

Метод розрахунку сумнівних боргів та метод вирахування коефіцієнту сумнівності кожне підприємство повинно обрати та зафіксувати у наказі про облікову політику. Зауважимо, що сума залишку резерву сумнівного боргу на звітну дату не може перевищувати загальну суму дебіторської заборгованості на ту ж дату.

Для відображення в обліку дебіторської заборгованості в Плані рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999р. № 291[43], передбачено рахунки класів 1 «Необоротні активи» та 3 «Кошти, розрахунки та інші активи». Довгострокова дебіторська заборгованість обліковується на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» з введенням таких субрахунків: 181 «Заборгованість за майно, що передане у фінансову оренду», 182 «Довгострокові векселі одержані», 183 «Інша дебіторська заборгованість». Поточна дебіторська заборгованість обліковується на рахунках 34 «Короткострокові векселі одержані», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами». На рахунку 36 накопичуються дані щодо відвантаженої продукції, наданих послуг тощо, окрім заборгованості, забезпеченої векселем. Використовуються наступні субрахунки: 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ», 364 «Розрахунки за гарантійним

забезпеченням». При цьому за дебетом показується вартість реалізованих товарів, послуг, включаючи ПДВ, акциз, інші податки та збори, які включаються до продажної вартості. За кредитом відображаються суми платежів, здійснених покупцями у будь-який спосіб. Сальдо рахунку показує дебіторську заборгованість покупців.

Рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані» має субрахунки 341 «Короткострокові векселі одержані в національній валюті» та 342 «Короткострокові векселі одержані в іноземній валюті», та призначений для обліку дебіторської заборгованості, забезпеченої векселем.

На рахунку 37 з використанням відповідних субрахунків проводиться облік розрахунків та відображається сальдо дебіторської заборгованості за виданими авансами, з підзвітними особами, за нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членам кредитних спілок, з іншими дебіторами, з державними цільовими фондами, за операціями з деривативами.

1.3. Нормативне та інформаційне забезпечення обліку дебіторської заборгованості підприємства

Нормативно-правове регламентування бухгалтерського обліку являє собою систему законодавчих та нормативних документів, згідно яких суб'єкти господарювання здійснюють господарську та фінансову діяльність, забезпечують проведення її обліку та формування фінансової звітності. Знання та застосування законодавчих джерел дозволяє ухвалювати вірні та обґрунтовані рішення щодо управління активами в цілому, в тому числі й дебіторською заборгованістю. Ці документи мають певну підпорядкованість, представлену на рис. 1.1.

Правові підвалини документального оформлення заборгованості дебіторів чітко регулюються законодавством України, постановами Кабінету Міністрів України, Національного Банку України, методичними

рекомендаціями Державної Фіскальної Служби та іншими нормативно-правовими актами. Так як дебіторська заборгованість є складовою частиною активів підприємства і відбивається на визначенні фінансового стану суб'єкта господарювання, то забезпечення управління нею є досить складним та важливим елементом[12].

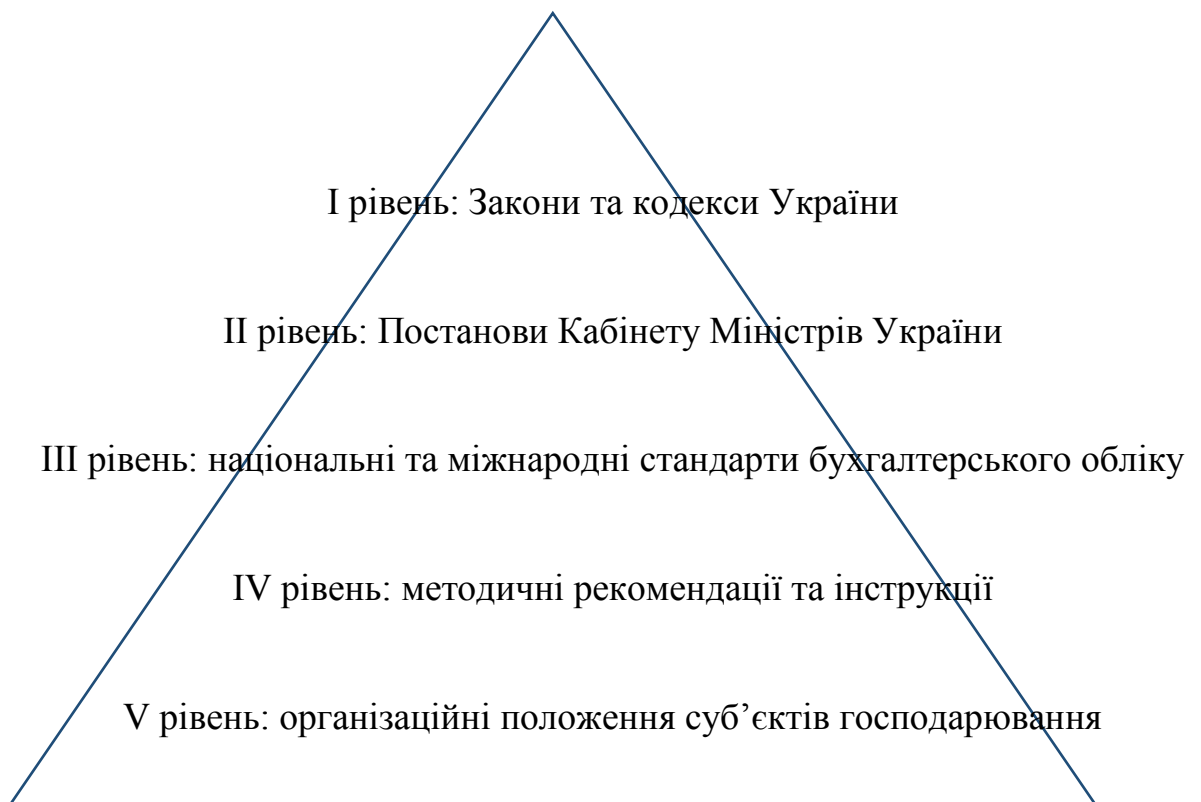

Рис. 1.1. Рівні законодавчого та нормативного регулювання обліку дебіторської заборгованості

Нормативні акти першого рівня займають домінуюче положення, їм надається першочергове значення при врегулюванні проблемних питань обліку.

Основну роль при визначенні відносин між підприємством та його контрагентами відіграє Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435, спеціальна глава якого присвячується загальним положенням укладення договорів про надання послуг [62]. Цивільним кодексом регулюються особисті майнові та немайнові відносини, що засновуються на вільному волевиявленні, юридичній рівності, майновій самостійності всіх учасників.

Господарським кодексом України від 16.01.2003р. №436 встановлюються правові основи господарської діяльності, зокрема, визначається поняття господарського зобов'язання, причини його появи, умови та підстави припинення[14].

Питання взаємовідносин сторін по договору також регламентується Законом України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991р. №1023-XII[21]. Ним регулюються відносини споживачів продукції, товарів, послуг та виробників, виконавців, продавців в умовах всіх форм власності, встановлюються права споживачів, визначаються механізми реалізації захисту їх права державою.

Доволі складним питанням при проведенні обліку дебіторської заборгованості виступає облік безнадійної заборгованості, яка виникає внаслідок погіршення платоспроможності покупців. Висвітленню даного аспекту приділено пп.14.1.11 п.14.1 ст.14 Податкового кодексу України від 02.12.2010р. № 2755[57], однією з ознак визнання заборгованості безнадійною є: «заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності». Податковим кодексом України регулюються відносини у сфері адміністрування податків і зборів, визначається їх вичерпний перелік, окреслюється коло платників податків, їх права та обов'язки, визначається компетенція контролюючих органів, повноваження їх службових осіб під час проведення податкового контролю, відповідальність за недотримання вимог податкового законодавства.

Основою здійснення обліку всіх операцій беззаперечно є Закон України про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. №996-XIV, яким визначаються правові засади організації, регламентування та проведення бухгалтерського обліку, а також підготовки фінансової звітності. Даним законом визначено сутність поняття «зобов'язання». Згідно з цим Законом підприємства самостійно визначають свою облікову політику, відображаючи основні засади здійснення обліку окремих об'єктів.

На методичному рівні регулюються питання обліку актами наступних

рівнів ієрархії. Фундаментом здійснення обліку дебіторської заборгованості виступає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» від 08.10.1999р. №237[46]. Відповідно до нього: «дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів та інших активів».

Також визнання заборгованості регламентується П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» від 30.11.2001р. № 559: «безумовні права вимоги і зобов'язання визнаються фінансовими активами і фінансовими зобов'язаннями, якщо за умовами контракту підприємство має право на отримання грошових коштів або бере на себе зобов'язання сплатити грошові кошти»[49]. Тобто, відповідно до П(С)БО 10 дебіторська заборгованість є активом при умові отримання економічних вигод у майбутньому, а відповідно П(С)БО 13 – отримання тільки грошових коштів. П(С)БО 10 визначаються методологічні підвалини формування у обліку даних щодо дебіторської заборгованості, а також розкриття її у фінансовій звітності. Норми даного Положення поширюються на підприємства та організації незалежно від форм власності, окрім бюджетних установ. Дане Положення застосовується, враховуючи особливості оцінки дебіторської заборгованості та розкриття інформації, які встановлюються іншими нормативними документами.

У П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013р. № 73 висвітлено основи відображення інформації щодо доходу від реалізації в Звіті про фінансові результати, щодо дебіторської заборгованості на початок та на кінець відповідного періоду у балансі в розділі активу[50]. У П(С)БО 1 обумовлюється мета, склад та акценти підготування фінансової звітності, а також визначаються умови щодо визнання та розкриття окремих елементів. Відповідно до П(С)БО 1, фінансова звітність є по суті бухгалтерською звітністю, яка вміщує інформацію щодо фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів за певний звітний період. Особливості відображення заборгованості дебіторів у фінансовій звітності можна представити таким чином. У балансі дебіторська заборгованість

відображається у складі необоротних активів:

- рядок 1040 Довгострокова дебіторська заборгованість;
- рядок 1125 Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- рядок 1130 За виданими авансами;
- рядок 1135 За розрахунками з бюджетом;
- рядок 1155 Інша поточна дебіторська заборгованість.

У статті «Інші операційні витрати» (рядок 2180) звіту про фінансові результати показуються відрахування на утворення резерву сумнівного боргу, а також суми безнадійної дебіторської заборгованості, списані з балансу згідно п.11 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

У примітках до фінансової звітності інформація розкривається з такою деталізацією:

- за довгостроковою дебіторською заборгованістю – наводиться перелік боржників з вказанням сум;
- за заборгованістю пов'язаних сторін – наводиться перелік боржників з вказанням сум, виділяється внутрішньогрупове сальдо боргу (для дочірніх та асоційованих підприємств);
- за іншою дебіторською заборгованістю – наводиться склад та суми;
- вказується метод визначення резерву сумнівних боргів;
- зазначається залишок резерву сумнівних боргів в розрізі кожної статті короткострокової дебіторської заборгованості, утворення та використання резерву сумнівного боргу за звітний період.

ПСБО 15 «Дохід» від 29.11.1999р. №290[47] регламентує умови визнання доходів від реалізації товарів, надання послуг. Зазначається, що дохід від реалізації не коригується на суму безнадійної заборгованості та резерву сумнівних боргів, вони визнаються затратами підприємства.

Методичні підвалини подання в обліку інформації щодо витрат суб'єкта господарювання визначено в П(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.1999р.

№318[48]. Цим стандартом визначається віднесення до інших операційних витрат суми резерві сумнівних боргів, безнадійної дебіторської заборгованості, витрат на відрядження.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція від 30.11.1999р. №291[43] про його використання регламентують позначення та методика ведення рахунків з метою узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність підприємств методом подвійного запису. План рахунків являє собою перелік рахунків та схем групування на них інформації щодо окремих фактів та об'єктів. Облік розрахунків з дебіторами здійснюється на рахунках: 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 34 «Короткострокові векселі одержані», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів». Кожним підприємством відкриваються до них аналітичні рахунки, враховуючи особливості своєї діяльності, та фіксуються у робочому плані рахунків.

В Положенні про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014р. №879 [51] передбачається передача виписок з аналітичних рахунків всім дебіторам про їх заборгованості від підприємства-кредитора при проведенні інвентаризації. Підприємства-дебітори підтверджують або заявляють свої заперечення інвентаризаційній комісії, що дає можливість підтвердити реальну заборгованість.

Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995р. №88 [52] встановлюється порядок оформлення, прийняття та відтворення інформації у бухгалтерському обліку, та зберігання, архівацію первинних документів, звітності та облікових регістрів підприємствами.

Облік розрахунків з підзвітними особами регламентується також Постановою Правління НБУ від 29.12.2017р. №148 «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті України»

[58], Інструкцією про службові відрядження в межах України та за кордон від 17.03.2011р. №362[44], в якій наведено рекомендації щодо витрат на відрядження працівників. На підставі нормативно-правових актів підприємства розробляють власні положення про відрядження, в яких чітко розмежовуються витрати, що компенсуються, розмір добових, строки подачі авансового звіту та порядок звітування тощо. Форму Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 28.09.2015р. №841[45].

На відміну від вітчизняних положень, в міжнародних стандартах не існує єдиного МСБО чи МСФЗ, що регламентував би облік дебіторської заборгованості. Натомість це питання висвітлюється кількома міжнародними стандартами: МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [35], 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», 32 «Фінансові інструменти: подання» та МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». Але в жодному з них не визначено чітко терміну «дебіторська заборгованість». В МСБО 32 зазначається, що заборгованість визнається активом, який являється контрактним правом отримати грошові кошти чи інші фінансові активи від іншого суб'єкта господарювання. У МСБО 39 висвітлено аспекти визнання, оцінювання, класифікації дебіторської заборгованості. В МСБО 1 роз'яснено розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості у примітках до фінансової звітності.

Останній рівень в ієрархії нормативно-правових документів, забезпечуючих облік дебіторської заборгованості, належить організаційним положенням, розробленим безпосередньо суб'єктом господарювання.

Важливе місце в обліку дебіторської заборгованості посідає Наказ про облікову політику підприємства. В ньому висвітлюються всі специфічні елементи обліку, щодо яких запропоновано альтернативи нормативними документами, зокрема, відображається обраний спосіб визнання безнадійною дебіторської заборгованості та її подальшого списання. Взагалі, складаючи Наказ про облікову політику, доцільно буде визначити таке коло напрямків:

порядок оформлення договорів, захист комерційної таємниці, розроблення посадової інструкції бухгалтера, до обов'язків якого входить облік дебіторської заборгованості, форма проведення бухгалтерського обліку, організація документообігу, зберігання та архівація документів, робочий план рахунків, способи та строки визначення резерву сумнівних боргів, методику визнання та порядок списання безнадійної дебіторської заборгованості, класифікація поточної заборгованості, облік векселів.

Робочий план рахунків розробляється кожним підприємством, застосовуючи ті рахунки, що мають практичне використання. Але порядок застосування рахунків є незмінним, згідно інструкції із застосування плану рахунків.

Підприємство має право також розробити власні спеціалізовані первинні документи, але при дотриманні умов наявності в них обов'язкових реквізитів.

Отже, проаналізувавши перелік нормативно-правових актів облікового забезпечення розрахунків з дебіторами, доречно зазначити, що вміння орієнтуватися посеред безлічі законодавчих документів, які подекуди бувають взаємно суперечливими, дає можливість правильно проводити облік господарських операцій взагалі, і дебіторської заборгованості зокрема. На додачу до цього постійні зміни законодавства, часом доволі радикальні, характерні для останніх декількох років, тримають працівників облікових служб у постійному напруженні. На цьому фоні спостерігається активний розвиток бізнес-проектів, покликаних систематизувати, аналізувати та доносити у більш зрозумілій формі постулати законодавців.

Висновки до першого розділу

1. Дебіторська заборгованість поряд із запасами виробництва займає значну частину в структурі активу балансу підприємства. Результативна організація системи розрахунків підприємства зі споживачами, замовниками

та іншими дебіторами дає змогу підвищити платоспроможність суб'єкта господарювання, збільшити оборотність активів.

2. Проаналізувавши чинні національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та підходи науковців, доходимо висновку, що дебіторська заборгованість є сумою заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату, що виникла як наслідок наданих коштів, проданих товарів, інших активів, реалізованих послуг безпосередньо боржнику, та не є фінансовим активом, який має котирування на активному ринку.

3. При включенні до фінансової звітності дебіторську заборгованість класифікують за слідуючими ознаками:

- взаємозв'язки з нормальним операційним циклом;
- терміни погашення;
- своєчасність сплати дебітором заборгованості;
- об'єкти щодо виникнення дебіторських зобов'язань.

4. Правові підвалини документального оформлення заборгованості дебіторів чітко регулюються законодавством України, постановами Кабінету Міністрів України, Національного Банку України, методичними рекомендаціями Державної Фіскальної Служби та іншими нормативно-правовими актами. Так як дебіторська заборгованість є складовою частиною активів підприємства і відбивається на визначенні фінансового стану суб'єкта господарювання, то забезпечення управління нею є досить складним та важливим елементом.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ДМП ВКГ «ДЗД»

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства

Державне міжрайонне підприємство водопровідно-каналізаційного господарства “Дніпро – Західний Донбас ” створено та знаходиться в управлінні Дніпропетровської обласної державної адміністрації. Статутний капітал 68 264 000,00 грн. Організаційно-правова форма - державне підприємство; форма власності - державна; частка власності держави – 100%. Юридична адреса: 52521, Дніпропетровська область, Синельниківський район, с.Воронове, вул.Дніпровська, 28. Чисельність співробітників на 01.01.2020р. налічує 292 особи.

Згідно з Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД) предметом діяльності є послуги, зазначені у секції Е, коди 36.00 Забір, очищення та постачання води; 37.00 Каналізація, відведення й очищення стічних вод.

ДМП ВКГ «ДЗД» є: платником податку на прибуток на загальних підставах; платником частини чистого прибутку; платником ПДВ; платником рентної плати за спеціальне використання, платником екологічного податку.

Підприємство у своїй діяльності керується Статутом підприємства, законодавчими та нормативно-правовими актами України, Водним кодексом України. Система водопостачання ДМП ВКГ «ДЗД» призначена для забору, виробництва і транспортування споживачам питної води. Якість питної води повинна відповідати вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

Тарифи на послуги встановлюються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. ДМП ВКГ «ДЗД» забезпечує потреби в питній воді населення та

підприємств Синельниківського району, міст Павлоград, Тернівка, Синельникове, Першотравенськ.

Аналіз майна та капіталу ДМП ВКГ «ДЗД» проведено на підставі Додатку В. Як впливає з даних, майно підприємства за досліджуваний період збільшилося на 41 %, або на 48530 тис.грн., за рахунок збільшення необоротних – на 26%, та оборотних активів – на 48%. Це свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. На фоні зменшення вартості основних засобів на 2497 тис.грн. через недостатні капіталовкладення та значний знос, спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення капітальних інвестицій у декілька разів протягом останніх двох років, а загалом на 12 600 тис.грн. Це пов'язано з затвердженням та виконанням підприємством інвестиційної програми. Також ця тенденція просліджується у збільшенні первісної вартості основних засобів за досліджуваний період на 12% .

Щодо оборотних активів, то зростання цієї групи на 48% зумовлено значним чином приростом поточної дебіторської заборгованості на 17 480 тис.грн. (через невиконання покупцями зобов'язань зі сплати за надані послуги) та інших оборотних активів на 18 531 тис.грн. Такі високі темпи зростання інших оборотних активів (на 77212 %) пов'язані із недосконалими законодавчими змінами адміністрування податку на додану вартість (далі ПДВ), починаючи з 2016р. Зростання вартості запасів на 74% обумовлено значною мірою їх здорожчанням, особливо хлору рідкого, запасних частин, паливно-мастильних матеріалів.

Як видно з другої частини додатку В, капітал підприємства за останні 5 років зріс на 41%, або на 48 530 тис.грн. Значне зменшення власного капіталу (на 212%) обумовлено передусім зростанням збитків, понесених підприємством за 2015-2019р.р., на 51%. Поряд з цим спостерігаємо шалений приріст зобов'язань і забезпечень – на 72% у 2019р. порівняно з 2015р. Це передусім зумовлено ростом поточної кредиторської заборгованості на 61% або на 66 572 тис.грн. в основному за рахунок кредиторської заборгованості

за роботи, товари, послуги (зросла на 46 631 тис.грн.) та за розрахунками з бюджетом (зросла на 18 753 тис.грн).

Аналіз руху та функціонального стану основних засобів проведемо на основі даних додатку Д. Проаналізувавши дані, можна стверджувати, що негативним явищем в діяльності підприємства є критичне значення коефіцієнта зносу основних засобів (далі – ОЗ) – 68%, тому вони застарілі і потребують оновлення, модернізації. В результаті цього на кінець 2019р. придатними до використання є тільки 31 % вартості всіх ОЗ. Тим більше, спостерігається збільшення цього показника у динаміці впродовж 2015-2019р.р.

В той самий час можна зазначити, що коефіцієнт оновлення ОЗ, хоч і має невисоке значення, але збільшився на 3,48% протягом досліджуваного періоду, а загалом у 2019р. зріс до 3,51% порівняно з 0,03% у 2015р. Також позитивним фактором протягом всього періоду є те, що значення коефіцієнту оновлення перевищують значення коефіцієнту вибуття, темп приросту має значення більше нуля, період оновлення має тенденцію до зниження.

Аналіз фінансових результатів діяльності ДМП ВКГ «ДЗД» проведемо на основі даних додатку Е. Проаналізувавши отримані результати, слід зазначити, що за досліджуваний період спостерігається зростання чистого доходу від реалізації послуг (більше ніж у 2 рази) разом із собівартістю (у 1,8 рази). Це можна пов'язати із високими показниками інфляції за ці роки [24]. Стрімке зростання адміністративних та витрат на збут – у 3,6 та 3,4 рази відповідно – відбулося в основному за рахунок зростання фонду оплати праці. Значний приріст – на 82% у 2019 р. порівняно з 2015р. – інших операційних витрат пояснюється застосуванням штрафних санкцій до ДМП ВКГ «ДЗД» з боку фіскальних органів та енергопостачальних компаній через несвоєчасне виконання зобов'язань з боку підприємства.

Валовий збиток, отриманий у 2016 та 2017 р.р., мав тенденцію до зниження, і у 2018р. вперше було отримано валовий прибуток. Але у 2019р. підприємство знову спрацювало в збиток, хоч і менший на 15% проти 2015р.

Схожа динаміка спостерігається і для показників збитку від операційної діяльності (приріст на 82% у 2019р. порівняно з 2015р.), фінансового результату до оподаткування (відповідно 77%) та чистого збитку (відповідно 75%). Аналізуючи чистий збиток у відсотках до чистого доходу від реалізації послуг, слід зазначити, що цей показник знижується в динаміці – на 21 % у 2019 р. порівняно з 2015р. І навпаки, чистий збиток у відсотках до валового збитку зріс більш ніж у 2 рази – на 105 % за аналогічний період. Це свідчить про збільшення долі витрат, не пов'язаних безпосередньо з виробництвом, що є досить тривожним сигналом для керівництва.

Аналіз фінансової стійкості ДМП ВКГ «ДЗД» проведемо на основі даних додатку Ж. Проаналізувавши показники структури капіталу, доцільно вказати, що коефіцієнт автономії підприємства знизився протягом досліджуваного періоду на 121%, і на кінець 2019р. становив -0,14, що менше нормативного значення, отже свідчить про критичний фінансовий стан, зменшення фінансової незалежності. Аналогічну тенденцію до погіршення мають показники коефіцієнту концентрації залученого капіталу та фінансування. Частка зобов'язань величині пасивів зросла на 21% у 2019р. порівняно з 2015р., продемонструвавши динаміку до збільшення протягом всього періоду, окрім 2018р., знизившись до позначки 1,01. Коефіцієнт фінансування при нормативному значенні >1 , у 2019р. становить -0,12, знизившись на 81% проти 2015р. Має стійку тенденцію до зниження, окрім 2018р.

Коефіцієнт фінансового ризику знизився у 2019р. вдвічі проти 2015р. Коефіцієнти довгострокового залучення позикових коштів та залученого капіталу не змінюються протягом 2015-2019р.р. ДМП ВКГ «ДЗД» не має довгострокових зобов'язань і забезпечень. З однієї сторони, підприємство має достатньо високу частину власних коштів в загальній сумі джерел їх утворення і відносно високий рівень незалежності від зовнішнього фінансування, але з іншої сторони, цих коштів не вистачає для того, щоб забезпечити ними затрати підприємства та виробничі запаси. Для

покращення фінансових показників підприємству необхідно знайти можливості та вжити організаційних заходів щодо забезпечення зміцнення фінансової стійкості.

Щодо стану оборотних активів, можна зазначити, що коефіцієнт маневреності власного капіталу має від'ємне значення протягом досліджуваного періоду, та знижується в динаміці на 130% до 2019р. Це свідчить, що власний капітал і залучені кошти спрямовані в основному на фінансування необоротних засобів, а тому для фінансування оборотних активів потрібно звернутися до кредитних джерел фінансування. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів також має від'ємне значення та знижується на 55% у 2019р. порівняно з 2015р. Значення цього коефіцієнта нижче нормативного та означає значну залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. Підприємство не має довгострокових коштів для формування власного оборотного капіталу. Така ж ситуація і з коефіцієнтом забезпеченості запасів – значення від'ємне, дає приріст на 33% в динаміці. Підприємство не має достатньо власних оборотних коштів для формування запасів. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів є нижчим від 0 протягом 2015-2019р.р., тобто стійкість підприємства порушена, воно не може самостійно формувати оборотний капітал і фінансувати свої оборотні активи тільки за рахунок власного капіталу.

Аналізуючи показники стану основного капіталу, доцільно зазначити, що значення коефіцієнтів реальної вартості майна та реальної вартості основних засобів у майні зменшуються у 2019р. порівняно з 2015р. на третину. Протягом досліджуваного періоду вони сягають критичної позначки (0,2-0,3), отже реальний виробничий потенціал підприємства низький і треба терміново шукати кошти для виправлення становища. Коефіцієнт накопичення амортизації зростає протягом 2016-2019р.р., таким чином зменшується фінансовий ризик на покриття капіталу, авансованого в необоротні активи. Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів зростає на 17% протягом досліджуваного періоду. Значення

показника та мобільність активів ДМП ВКГ «ДЗД» низькі, як і у більшості промислових підприємств.

Тип фінансової стійкості ДМП ВКГ «ДЗД» - передкризова фінансова стійкість. Нестійкий фінансовий стан пов'язаний з порушенням платіжної дисципліни та зниженням рентабельності капіталу. За рахунок короткострокового залученого капіталу підприємство має загальну величину капіталу для формування запасів і затрат більшу 0.

Отже, провівши оцінку фінансової стійкості ДМП ВКГ «ДЗД» за 2015-2019р.р., можна зробити висновок, що підприємство знаходиться у критичному стані, до того ж спостерігається погіршення результатів у динаміці. Підприємство не може покрити всі свої зобов'язання за рахунок власних джерел, фінансова стійкість порушена, воно не може самостійно формувати оборотний капітал і фінансувати свої оборотні активи тільки за рахунок власного капіталу, реальний виробничий потенціал низький. Фінансова незалежність зменшується з року в рік, а разом з тим збільшується ймовірність фінансового ризику у майбутніх періодах.

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів ДМП ВКГ «ДЗД» проведена на основі даних додатку 3. Проаналізувавши ліквідність балансу ДМП ВКГ «ДЗД», зазначаємо, що протягом досліджуваного періоду спостерігається таке виконання умов дотримання нерівностей:

$$A1 < P1, A2 > P2, A3 > P3$$

Не виконується умова тотожності високоліквідних активів та найбільш строків зобов'язань. Тобто баланс має перспективну ліквідність та не має поточної.

Оцінюючи платоспроможність, спостерігаємо наступне: значення всіх розрахованих у цьому підрозділі коефіцієнтів нижче нормативного значення протягом всього періоду, зберігається тенденція до зниження на 18-29% у 2019р. порівняно з 2015р., окрім 2018р. Низький показник коефіцієнта абсолютної ліквідності вказує на те, що підприємство не зможе вчасно

погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. При значенні коефіцієнта покриття (загальної ліквідності) менше 2, платоспроможність підприємства незначна, а значить існує фінансовий ризик, як для самого підприємства, так і для його контрагентів.

Щодо оборотності оборотних активів (далі ОА) ДМП ВКГ «ДЗД», можна зазначити, що спостерігається вивільнення ОА та зменшення тривалості їх обороту порівняно з попереднім періодом у 2016-2018р.р. У 2019р. навпаки, ОА були додатково залучені в оборот. Зменшення тривалості одного обороту ОА протягом досліджуваного періоду відбувалося в основному за рахунок чистого доходу від реалізації продукції у 2016-2018р.р. Збільшення ж цього показника зумовлювалося середньорічною вартістю ОА, за винятком 2017р. Для прискорення оборотності ОА необхідно вживати всі можливі заходи, які призведуть до скорочення тривалості операційного і фінансового циклів.

Аналіз ділової активності ДМП ВКГ «ДЗД» проведено на основі даних додатку К. Оцінюючи ділову активність ДМП ВКГ «ДЗД», варто зазначити, що фондвіддача необоротних активів та коефіцієнт обертання власного капіталу знизилися більш ніж удвічі протягом досліджуваного періоду. Це свідчить про неефективність управління майном підприємства та зниження продуктивності виробництва. Проаналізувавши співвідношення коефіцієнтів обертання поточної дебіторської та кредиторської заборгованості, можна дійти висновку, що на фоні покращення розрахунків за надані послуги покупцями на 80% за період з 2015р. по 2019р., підприємство не показало такого ж результату за розрахунками за власними зобов'язаннями – приріст на 20%. Загальний коефіцієнт обертання капіталу показує зростання на 60% в динаміці, але всебічний аналіз ділової активності підприємства дає привід зробити висновки щодо неефективності його діяльності, хоч і спостерігається незначне скорочення тривалості обороту активів і пасивів.

Комплексну (рейтингову) оцінку фінансового стану ДМП ВКГ «ДЗД» проводимо на основі додатку Л. Як впливає з даних, рейтинг фінансового

стану підприємства протягом досліджуваного періоду не змінювався, сягнувши позначки «В». Це свідчить про незадовільний стан господарюючого суб'єкта. Розглянувши значення інтегрованого показника докладніше, спостерігаємо тривожну динаміку його спаду у 2019р., порівняно з 2018р., коли, навпаки, цифра була найвищою за весь період. З даних додатку Е випливає, що чистий збиток має аналогічну тенденцію – у 2018р. зменшується в 11,7 разів порівняно з попереднім роком та в 16,8 - з 2015р. В 2019р спостерігаємо протилежну картину – збиток зріс в 1,7 рази - з 2015р., в 16,8 – з 2018р. Рентабельність продажу, активів та капіталу має від'ємне значення протягом досліджуваного періоду. Показники ліквідності підприємства говорять про неспроможність відповісти за зобов'язаннями тільки за рахунок власних активів, а, отже, про неплатоспроможність.

Провівши всебічну оцінку результатів фінансово-господарської діяльності ДМП ВКГ «ДЗД», можна дійти висновку, що існує ряд факторів, що негативно впливають на його діяльність. Насамперед, це жорстке регулювання ціноутворення, що позбавляє можливості оперативно реагувати на зміну ринкових умов. По-друге, постійне недоотримання доходу через зниження обсягів реалізації послуг. По-третє, недосконалість законодавчої бази адміністрування ПДВ, що призвело до катастрофічних перекосів між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом, зростання боргів перед бюджетом. По-четверте, значне накопичення дебіторської заборгованості оптовими покупцями через відсутність дієвого важеля впливу, а також неплатоспроможність останніх. Як наслідок, підприємство не в змозі вчасно виконати власні зобов'язання, що приводить до збільшення неефективних витрат через отримання штрафних санкцій. По-п'яте, неконтрольовані темпи інфляції, зростання ФОТ та соціальних відрахувань, бази оподаткування та ставки екологічного податку та рентної плати на фоні незмінного тарифу на послуги.

2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерських служб та оцінка базових засад облікової політики підприємства

Організаційна структура ДМП ВКГ «ДЗД» є типовою. В структурі підприємства обліково-контрольна служба безпосередньо підпорядковується керівнику підприємства. Застосовується лінійний тип організаційної структури - безпосереднє підпорядкування спеціалістів-бухгалтерів головному бухгалтеру. Бухгалтерський облік на підприємстві проводиться відповідно до положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року №996-XIV, національних П(С)БО та Наказу про облікову політику, затвердженого наказом керівника 1 січня 2020 року.

Форма організації бухгалтерського обліку – ведення бухгалтерського обліку безпосередньо на підприємстві структурним підрозділом на чолі з головним бухгалтером – відповідає особливостям господарювання. На ДМП ВКГ «ДЗД» застосовується автоматизована форма бухгалтерського обліку. База даних формується та обробляється в програмному продукті «1С:Бухгалтерія», звітність подається через «Фредо:Звіт».

Підприємством укладено договір з обслуговуючою організацією для постійного оновлення програмного комплексу у відповідності до вимог чинного законодавства. Кожного кварталу після закриття звітної періоду проводиться архівація даних для запобігання втрати даних. Використовуються кваліфіковані електронні підписи для подачі фінансової звітності підприємства з метою усунення можливостей фальсифікації. Обліково-контрольною та аналітичною діяльністю на підприємстві займаються структурні підрозділи: бухгалтерія та планово-економічний відділ. Планово-економічний відділ на підставі обробки та аналізу даних бухгалтерської програми «1С:Підприємство» проводить розрахунок тарифу на послуги, складає поточний та перспективний фінансовий план, готує та

подає звіти та пояснення до органу управління тощо. Відповідальність за здійснення облікового процесу несе головний бухгалтер, який підпорядковується керівнику і діє на підставі посадової інструкції головного бухгалтера. Чисельність облікового апарату – 6 осіб, як передбачено штатним розкладом підприємства. На підприємстві розроблено посадові інструкції, в яких чітко визначено коло обов'язків та регламентовано види звітів, за достовірність та своєчасність подання яких несе відповідальність працівник. Розподіл функціональних обов'язків та якісні характеристики працівників обліково-контрольної служби наводимо в додатку М.

Як зазначалося вище, на ДМП ВКГ «ДЗД» має місце лінійна організація бухгалтерської служби, тобто 5 провідних бухгалтерів підприємства підпорядковуються головному бухгалтеру, який безпосередньо керує роботою підрозділу, розподіляє обов'язки між штатним складом, контролює правильність, повноту та своєчасність відображення в базі даних підприємства всіх господарських операцій, контролює достовірність та своєчасність подання всієї звітності підприємства, своєчасну сплату всіх зобов'язань підприємства та ін. Головний бухгалтер в межах своєї компетенції підписує фінансову звітність підприємства, готує та подає до обслуговуючих банків відповідні статутні документи підприємства для відкриття поточних рахунків та здійснення поточного фінансового моніторингу.

Провідні спеціалісти облікової служби ДМП ВКГ «ДЗД» виконують свої повсякденні обов'язки відповідно до вимог, прописаних у посадових інструкціях, з якими ознайомлені під підпис. Бухгалтер з розрахунків з оплати праці проводить нарахування основної та додаткової заробітної плати, лікарняних; перевіряє таблиці обліку робочого часу; друкує розрахункові листки; готує та подає місячну, квартальну, річну звітність, пов'язану з розрахунками з оплати праці: звіт з ЄСВ, форма 1ДФ, звіт 1-ПВ та ін. У зв'язку з переходом ДМП ВКГ «ДЗД» на касовий метод визначення податкових зобов'язань, значно збільшилося навантаження на бухгалтера, до

функціональних обов'язків якого входить подання звітності, тому адмініструванням податку на додану вартість займається окрема одиниця підрозділу: здійснює нарахування податкових зобов'язань та податкового кредиту, подання декларації з ПДВ, реєстрацію податкових накладних та ін. До функціональних обов'язків бухгалтера з обліку ОЗ та авансових звітів входить ведення обліку ОЗ, НМА та МНМА, підготовка пов'язаних первинних документів, проектів наказів, підготовка та подання даних щодо щорічної інвентаризації ОЗ до керуючого органу, прийом та перевірка авансових звітів. Бухгалтер зі складання звітності та обліку ТМЦ виконує такі завдання: ведення обліку ТМЦ; ввід даних банківських виписок до програми автоматизованого обліку; підготовка та подання квартальних звітів до керуючого органу, декларацій з рентної плати, земельного податку, екологічного податку, квартальної та річної фінансової звітності, ведення обліку розрахунків з постачальниками. Бухгалтер з розрахунків з покупцями відповідає за: перевірку правильності, повноти та своєчасності відображення в базі даних підприємства розрахунків з покупцями; складання актів звіряння; підготовку та подання звітності до НКРЕКП щодо обсягів реалізації послуг.

Щодо якісних характеристик працівників обліково-контрольної служби підприємства, слід зазначити, що всі мають вищу освіту за фахом, володіють програмними продуктами, які застосовуються на ДМП ВКГ «ДЗД» для ведення бухгалтерського обліку, користуються ресурсами мережі Інтернет, фаховою літературою, приймають участь у семінарах та вебінарах для підвищення кваліфікації.

Як бачимо, при організації бухгалтерської служби охоплено всі аспекти обліку, але не приділено взагалі уваги управлінському обліку – не передбачено та не розроблено форм внутрішнього поточного контролю за фінансово-економічним станом підприємства, не здійснюється внутрішній контроль господарських операцій, не вирішено проблем взаємозв'язку фінансового, податкового, внутрішньогосподарського обліку та контролю.

Також суттєвим недоліком є відсутність на підприємстві Положення про бухгалтерську службу, в якому чітко регламентовано діяльність облікової служби, визначено її статус, внутрішню структуру та місце в системі управління підприємством.

Керівник обліково-контрольної служби в структурі управління підприємством виконує роль сполучної ланки у взаємозв'язку технологічних підрозділів. В процесі виконання своїх службових обов'язків головний бухгалтер отримує інформацію від керівників підрозділів, необхідну для ведення обліку, видаючи натомість розпорядження, готуючи проєкти наказів, надаючи вказівки щодо організації процесів документообігу. Розпорядження головного бухгалтера стосовно організації та проведення обліку на підприємстві є обов'язковими до виконання (рис. 2.1).

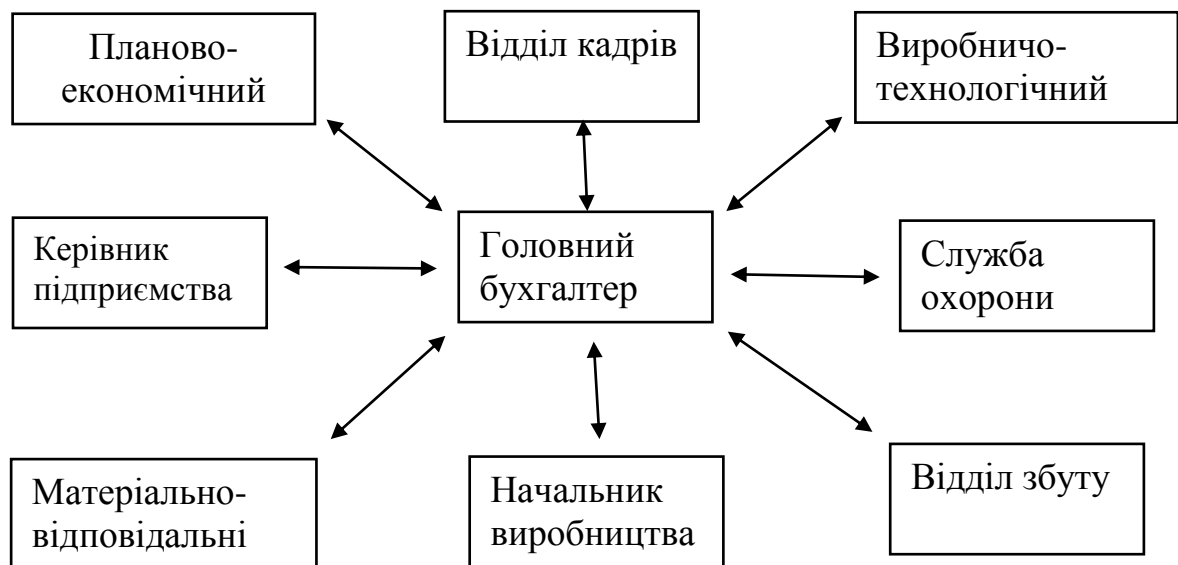

Рис. 2.1. Взаємозв'язок структурних підрозділів підприємства з керівником обліково-контрольної служби

Основним документом щодо регуляції облікової політики на рівні підприємства є Наказ про облікову політику. Ним затверджується сукупність методів, принципів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання

фінансової звітності. Свою облікову політику суб'єкт господарювання визначає самостійно, відповідно до статутних документів. В наказі фіксуються ті принципи оцінки та методи обліку, які передбачають вибір з декількох варіантів. Облікова політика, обрана підприємством, залишається незмінною з року в рік. На ДМП ВКГ «ДЗД» формуванням наказу про облікову політику займаються головний бухгалтер спільно з начальником планово-економічного відділу за аналогією з Типовим Наказом, що надруковано в фаховій пресі. Уточнення змісту наказу здійснюється кожного року та при відповідних законодавчих змінах. Додатки до Наказу про облікову політику:

- план робочих рахунків бухгалтерського обліку;
- графік документообігу;
- зразки підписів матеріально відповідальних осіб;
- перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат.

План робочих рахунків бухгалтерського обліку розроблено на підставі Наказу Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999р. з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Графік документообігу розроблено головним бухгалтером підприємства. Графік включає перелік всіх первинних документів із зазначенням осіб, відповідальних за етапи від створення до оброблення кожного виду документа, із обов'язковим вказанням періоду та тривалості етапів. Для раціоналізації графіку документообігу доцільно створювати робочі групи по відпрацюванню даного документа. За обраним топологічним об'єктом дослідження слід створити творчу групу, до якої входять бухгалтер з розрахунків з покупцями, бухгалтер з обліку основних засобів та авансових звітів, юрисконсульт, начальник групи обліку відділу збуту.

Зразки підписів матеріально відповідальних осіб доцільно оформляти додатком до Наказу про облікову політику, оскільки на ДМП ВКГ «ДЗД» досить широке коло вказаних осіб, при проведенні інвентаризації та

обробленні матеріальних звітів співробітникам бухгалтерії необхідно ідентифікувати кожен підпис, щоб запобігти фальсифікаціям.

Перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат в якості додатку до Наказу про облікову політику розробляється та затверджується підписом начальника планово-економічного відділу.

Аналізуючи методичні аспекти облікової політики, слід відзначити, який з можливих методів ведення обліку застосовується на підприємстві:

- визнання нематеріального активу об'єктом ОЗ – термін корисного використання більше одного року, вартісна оцінка дорівнює 20 000,00грн. Доцільно з точки зору оподаткування та гармонізації податкового та бухгалтерського способів нарахування амортизації, так як підприємство застосовую податкові різниці;

- нематеріальні активи, термін корисного використання яких більше одного року, а вартість менше 20 000,00 грн, обліковуються як малоцінні необоротні матеріальні активи;

- методи нарахування амортизації: прямолінійний для ОЗ, для інших малоцінних необоротних матеріальних активів – 100% їх вартості в першому місяці використання об'єкту;

- при відпусканні матеріалів у виробництво – метод ФІФО, доцільно для виробничого підприємства при безперервному наданні обмеженої кількості послуг;

- інвентаризацію проводити 1 раз на рік – перед складанням річної фінансової звітності.

Як бачимо, підприємством вірно обрано варіанти ведення обліку, але, на нашу думку, багато чинників залишилися за бортом уваги обліковців, а саме:

- облік і розподіл транспортно-заготівельних витрат;
- застосування класу 8 або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку;
- порядок виплат, які здійснюються за рахунок прибутку;

- спосіб складання Звіту про рух грошових коштів;
- підходи до віднесення витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта ОЗ, до первісної вартості або витрат звітного періоду;
- створення резерву сумнівних боргів;
- створення забезпечень.

До значних недоліків організації бухгалтерського обліку слід віднести відсутність на підприємстві архіву через відсутність приміщення. Несе відповідальність за стан зберігання та цілісність документів той працівник бухгалтерії, який відповідає за їх створення та обробку. Внаслідок цього робочі місця бухгалтерів захираються, документи зберігаються у невідповідних місцях, наслідком чого часто є їх втрати.

На ДМП ВКГ «ДЗД» укладено угоди про матеріальну відповідальність з матеріально відповідальними особами: комірниками, начальниками виробничих підрозділів. З метою поточного контролю за збереженням та використанням товарно-матеріальних цінностей (далі-ТМЦ) щомісяця кожен із відповідальних працівників складає матеріальний звіт, з зазначенням обороту ТМЦ, підтвердженого актом списання та прибутковими накладними. За результатами обробки звітів бухгалтер з обліку ТМЦ готує два екземпляри оборотно-сальдових відомостей із вказанням руху та залишку ТМЦ за окремими рахунками бухгалтерського обліку, один з яких, засвідчений власним підписом, матеріально відповідальна особа повертає до бухгалтерії. На підприємстві створена постійно діюча інвентаризаційна комісія, до обов'язків якої входить поточний контроль за збереженням та використанням ТМЦ, а також координація діяльності робочих інвентаризаційних комісій, котрі створюються згідно наказу керівника підприємства для проведення щорічної інвентаризації перед складанням річної фінансової звітності. Постійно діюча інвентаризаційна комісія готує заключний акт за результатами проведеної інвентаризації, контролює якість її проведення та адекватність відображення наслідків в обліку.

Таким чином, дослідивши та проаналізувавши організацію роботи

бухгалтерських служб та оцінивши базові засади облікової політики підприємства, доходимо висновку, що в цілому облікова політика підприємства відповідає вимогам чинного законодавства, враховує особливості діяльності та забезпечує дотримання основних засад обліку. Як бачимо, підприємство забезпечене кваліфікованими кадрами та доступом до фахової преси, Наказ про облікову політику переглядається щороку, форма організації бухгалтерського обліку відповідає особливостям господарювання, впроваджена автоматизована форма обліку, розроблено посадові інструкції, в яких чітко визначено коло обов'язків працівників, охоплено всі аспекти обліку, організовано ефективну матеріальну відповідальність, створено постійно діючу інвентаризаційну комісію. Але поряд з цим мають місце такі значні недоліки, як відсутність архіву та організації поточного і довготривалого зберігання справ облікової служби, не приділено уваги управлінському обліку, не здійснюється внутрішній контроль господарських операцій, не вирішено проблем взаємозв'язку фінансового, податкового, внутрішньогосподарського обліку та контролю, багато чинників залишилися за бортом уваги обліковців при розробці Наказу про облікову політику. Також суттєвим недоліком є відсутність на підприємстві Положення про бухгалтерську службу.

2.3. Стан первинного, аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»

Основними носіями інформації про стан відносин з контрагентами на ДМП ВКГ «ДЗД» слугують договори, а також первинні документи, в яких фіксуються господарські операції надання послуг. Форма та послідовність розрахунків з покупцями за реалізовані послуги визначаються заздалегідь, за укладеними договорами. Договір – це юридичний і економічний документ, що визначає номенклатуру й обсяг поставки, терміни, ціни, форму розрахунків, а також санкції за невиконання умов договору. Договір

заключається між постачальником та споживачем і містить такі розділи, як предмет укладення договору, права та обов'язки зазначених сторін, термін виконання договору, порядок розрахунків, передбачається відповідальність кожної із сторін, додаткові умови, адреси та реквізити. На ДМП ВКГ «ДЗД» юрисконсульт відділу збуту спільно з керівником групи обліку готують проєкти договорів з контрагентами, передають на підпис та скріплення печаткою керівнику підприємства.

Керівник групи обліку передає два примірники договору представнику споживача, після накладення підпису та скріплення печаткою іншою стороною по договору, організовує зберігання договору. На підставі договірних відносин здійснюється облік наданих послуг згідно показників лічильників води, встановлених та повірених відповідно до нормативних документів. Для цього складається Акт зняття контрольних показників, в якому зазначаються теперішні та попередні показники лічильника, розмір наданих послуг за звітний місяць визначається як різниця між ними. За необхідності, додається нарахування по середньому водоспоживанню, або віднімається обсяг води, яка була непридатна до споживання (наприклад, при виконанні ремонтних робіт). У обох випадках це оформлюється відповідним розрахунком.

Акт підписується уповноваженими представниками обох сторін по договору і є підставою для виставляння рахунку для оплати. Рахунок-фактура складається в бухгалтерській програмі «1С:Підприємство» за типовою формою на підставі об'єму наданих послуг, визначених в Акті зняття контрольних показників, та діючого тарифу на послуги, затвердженого НКРЕКП для певної групи споживачів. Рахунок підписує уповноважена особа ДМП ВКГ «ДЗД», скріплює печаткою та передає під підпис представнику споживача.

На підставі рахунку-фактури в бухгалтерській базі даних формується Акт надання послуг, підписується виконавцями та затверджується керівниками підприємств, печатками. Відповідальна особа за своєчасне та

достовірне створення, підписання та надання споживачам рахунку-фактури, Актів зняття контрольних показників та надання послуг призначається довіреністю, засвідченою підписом керівника. З боку ДМП ВКГ «ДЗД» нею визначено керівника групи обліку, який входить до структурного підрозділу відділу збуту. Керівник групи обліку впродовж трьох робочих днів передає вищевказані документи на перевірку бухгалтеру з розрахунків з покупцями, та організовує їх подальше формування та зберігання.

Для кожного контрагента-як юридичної, так і фізичної особи – передбачено ведення окремої справи, в якій накопичуються документи, які стосуються взаєморозрахунків. Це доречно, скорочує час на пошук необхідних матеріалів. Так як ДМП ВКГ «ДЗД» застосовує касовий метод визначення податкових зобов'язань, податкова накладна створюється та реєструється в ЄРПН після отримання оплати від споживача бухгалтером по адмініструванню ПДВ. Факт оплати фіксується в бухгалтерській програмі на підставі виписки банку або прибуткового касового ордеру.

Всі первинні документи, які забезпечують облік дебіторської заборгованості, формуються автоматично в бухгалтерській базі підприємства. При цьому вони повністю відповідають вимогам, встановленим щодо первинних документів, та забезпечують фіксування господарських операцій безпосередньо у момент здійснення. Автоматично в бухгалтерській базі первинні документи групуються у відповідних напрямках узагальнення облікової інформації: реєстр виставлених рахунків, актів виконаних робіт, податкових накладних. Реєстр укладених договорів ведеться окремо, сортування відбувається по даті укладення, із зазначенням номеру договору в порядку зростання та назви споживача.

Перелік форм первинних документів, які забезпечують облік дебіторської заборгованості на підприємстві, наведено у додатку Н.

Як визначено в Наказі про облікову політику, аналітичний облік дебіторської заборгованості ведеться у розрізі кожного контрагента. При цьому реєстр аналітичного обліку дебіторської заборгованості на

підприємстві - це оборотно-сальдова відомість. В цьому реєстрі має місце перелік дебіторів, зазначена їх заборгованість на звітну дату, тобто відображено сальдо по дебету і кредиту рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками». У разі сплати заборгованості покупцем він автоматично виключається з переліку дебіторів і не числиться в якості божника по підприємству.

Синтетичний облік розрахунків з дебіторами організований відповідно до вимог П(С)БО «Дебіторська заборгованість» та на основі робочого плану рахунків, розробленого на підприємстві.

Синтетичний облік розрахунків з дебіторами ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має такі субрахунки:

361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;

362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

По дебету синтетичного рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відтворюється продажна вартість реалізованих послуг, включається податок на додану вартість. По кредиту зазначається сума оплат, які перераховані на рахунок ДМП ВКГ «ДЗД» в банках, через касу, або інші способи розрахунків. Сальдо цього рахунку відображає дебіторську заборгованість покупців за отримані послуги.

Аналітичний облік на субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» проводиться в гривнях та валюті, визначеній в договорі.

Реалізуючи послуги, ДМП ВКГ «ДЗД» отримує доходи, у результаті цього виникають податкові зобов'язання. Для обліку податку на додану вартість підприємство застосовує субрахунок 641 «Податкове зобов'язання». Для обліку доходів використовується субрахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг». Виручка від реалізованих послуг надходить на рахунки підприємства в банківських установах при безготівковій формі, або в касу - при готівковій формі розрахунку. Для відображення цих операцій застосовуються рахунки 301 «Каса» або 311 «Поточний рахунок».

Бухгалтерські проводки, які складаються для відображення

нарахованих податкових зобов'язань та сум оплати за надані послуги, наведені в додатку Р.

У процесі діяльності підприємства виникає дебіторська заборгованість, яка не має відношення до реалізації послуг. Для обліку такої заборгованості передбачений рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається утворення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання, сальдо означає наявність заборгованості дебіторів на початок чи кінець місяця. Аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення. Умови щодо надання коштів на відрядження окреслено підпунктом 170.9.1 пункту 170.9 статті 170 розділу IV Податкового кодексу України, іншими нормативними актами, що регламентують службові відрядження у межах України та за кордон, Положенням про відрядження, розробленим на підприємстві.

Дія його поширюється на працівників, що отримали кошти на відрядження чи під звіт для виконання окремих цивільно-правових дій від імені та за рахунок підприємства. Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт (далі — Звіт) з доданими виправдовуючими документами, подається підзвітною особою до закінчення п'ятого банківського дня, який настає за днем, у якому працівник закінчує таке відрядження або виконання окремої цивільно-правової дії.

За наявності коштів, надміру витрачених, така сума повертається в касу або на розрахунковий рахунок підприємства, до або при поданні зазначеного Звіту. Якщо працівник не повертає суми перевитрачених коштів протягом звітного місяця, на який випадає граничний строк, що настає за днем, у якому він закінчує відрядження або виконання окремої цивільно-правової дії, то така сума, розрахована з урахуванням пункту 164.5 статті 164 розділу IV Податкового кодексу, підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб згідно пункту 167.1 статті 167 розділу IV Податкового кодексу за

рахунок оподаткованого доходу (після його оподаткування) за відповідний місяць, а у випадку, коли сума доходу недостатня — за рахунок оподатковуваних доходів наступних звітних місяців до повної сплати суми такого податку. Звіт складається особою, що отримала підзвітні кошти, заповнюючи всі графи Звіту, крім: «Звіт перевірено», «Залишок унесений (перевитрата видана) в сумі за касовим ордером», кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, розрахунку суми утриманого податку за несвоєчасно повернуті витрачені кошти на відрядження або під звіт, які заповнюються бухгалтером з ОЗ та авансових звітів. Графу «Звіт затверджено» підписує керівник підприємства. Бухгалтер з ОЗ та авансових звітів приймає Звіт, перевіряє наявність та відповідність підтверджуючих документів, передає Звіт на перевірку головному бухгалтеру та на підпис керівнику підприємства. Підшиває документи до Звіту, підшиває Звіти за звітний місяць в окрему теку та складає реєстр із зазначенням дати, ПІБ підзвітної особи та затвердженої суми Звіту. Основна кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з іншими дебіторами наведена у додатку П.

Отже, розглянувши стан первинного обліку та ведення синтетичного та аналітичного обліку дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД», робимо висновки, що на підприємстві використовуються первинні документи, які містять всі необхідні реквізити для ідентифікації господарських операцій, документи оформлюються вчасно та належним чином уповноваженими особами, проходять перевірку, дані вносяться в бухгалтерську базу, яка дає змогу згрупувати однорідні дані в реєстри для їх обробки. Але поряд з цим мають місце значні недоліки системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства. По-перше, це відсутність сформованого резерву сумнівних боргів на звітну дату та відображення дебіторської заборгованості за чистою вартістю реалізації внаслідок цього; по-друге, декілька груп споживачів обліковуються на одному субрахунку, що створює незручності при фільтруванні даних та обробці інформації в розрізі кожної групи.

2.4 Напрямки покращення облікового забезпечення дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»

Значним недоліком обліку дебіторської заборгованості на підприємстві виступає, на нашу думку, відсутність сформованого резерву сумнівних боргів, адже невіддільною часткою синтетичного обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи або послуги виступає облік резерву сумнівного боргу. З цією метою Планом рахунків призначено рахунки 38 «Резерв сумнівних боргів» та 944 «Сумнівні і безнадійні борги». Вже декілька років на ДМП ВКГ «ДЗД» має місце значна дебіторська заборгованість, що спричиняє неплатоспроможність підприємства та порушує його фінансову стійкість. Списання безнадійного боргу на витрати періоду призведе до значних збитків та передкризового фінансового становища підприємства. Одним із методів поступового перенесення безнадійних боргів на витрати виступає обчислення резерву сумнівних боргів. Методи розрахунку резерву сумнівних боргів представлені у додатку до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Щодо обрання методики розрахунку резерву сумнівних боргів, яка найкраще спрацює для ДМП ВКГ «ДЗД», слід зазначити, що період дослідження останні півроку є недоречним. Кожного місяця коефіцієнт сумнівності визначати складно та недоцільно, оскільки списання дебіторської заборгованості не відбувається так часто, резерв нараховується зазвичай щоразу при складанні звітності. Метод визначення резерву, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів не може бути застосований, оскільки споживачів різних груп занадто велика кількість, і точних відомостей про їх фінансовий стан немає. Отже, обґрунтованою є доцільність застосування методики розрахунку резерву сумнівних боргів, виходячи зі строків непогашення дебіторської заборгованості.

На ДМП ВКГ «ДЗД» дебіторська заборгованість визнається

безнадійною та списується з балансу виключно після закінчення строку позовної давності, тому логічно та економічно правильно буде визначити групи контрагентів за строками непогашення поточної дебіторської заборгованості, розрахувати коефіцієнт сумнівності та резерв сумнівного боргу, як запропоновано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Метод розрахунку резерву сумнівного боргу ДМП ВКГ "ДЗД" на

31.12.2019р., тис.грн.

Показник	Сальдо дебіторської заборгованості групи			Сума визнаної безнадійною дебіторської заборгованості		
	Групи дебіторської заборгованості			Групи дебіторської заборгованості		
	менше 1-го року	1-2 роки	більше 2 років	менше 1-го року	1-2 роки	більше 2 років
На дату балансу 31.12.2016р.	40746	21484	11855	0	0	566
На дату балансу 31.12.2017р.	21635	14158	3535	0	0	212
На дату балансу 31.12.2018р.	39517	24605	10439	0	0	417
Разом	101898	60247	25829	0	0	1195

Класифікувавши таким чином дебіторську заборгованість підприємства, можемо на підставі цих даних провести розрахунок коефіцієнта сумнівності та резерву сумнівних боргів (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Розрахунок резерву сумнівного боргу ДМП ВКГ "ДЗД" на 31.12.2019р.

№ з/п	Показник	Групи дебіторської заборгованості		
		менше 1-го року	1-2 роки	більше 2 років
1	Сума дебіторської заборгованості за період 2016-2018рр..	101898	60247	25829
2	Сума безнадійної дебіторської заборгованості за період 2016-2018рр..	0	0	1195
3	Коефіцієнт сумнівності (п2/п.1)	0	0	0,05
4	Сума дебіторської заборгованості на 31.12.2019 рр.	49541	24132	16402
5	Величина резерву сумнівного боргу	0	0	758,85

Відповідно до вимог П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначена величина резерву має переглядатися кожного разу на звітну дату, тобто щокварталу, враховуючи зміни складу та сумнівності дебіторської заборгованості. Таким чином попередньо розрахований резерв або зменшується, або збільшується. Коефіцієнт сумнівності при цьому можливо застосовувати протягом декількох звітних періодів. Щоб виявити стійкі та об'єктивні значення коефіцієнтів, можна виконувати розрахунок за декількома трирічними періодами, знаходячи загальний коефіцієнт за групами[13].

Вважаємо, що представлений нами метод розрахунку резерву сумнівного боргу з аналізом трирічного періоду є найбільш ефективним, економічно обґрунтованим та придатним для використання на практиці. Він дасть можливість просто і правильно визначити резерв, що забезпечить достовірне та вчасне складання фінансової звітності, для зручного використання її широким колом зацікавлених осіб.

Накопичення інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками на одному субрахунку (361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями») при умові надання послуг різним категоріям споживачів, за різними тарифами створює певні труднощі при формуванні реєстрів та комбінуванні різноманітних даних при створенні звітів, наданні оперативної інформації керівництву щодо реалізації послуг, оплати, заборгованості різних категорій споживачів. Доцільно буде доповнити робочий план рахунків декількома субрахунками другого порядку, на яких узагальнювати інформацію по різним групам споживачів: оптові споживачі, бюджетні установи та організації, інші підприємства, населення. З міркувань поліпшення ведення обліку та прискорення пошуку необхідної інформації, складання звітів, доцільно ввести декілька субрахунків 2 порядку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Робочий план рахунків для обліку розрахунків з покупцями та замовниками на ДМП ВКГ «ДЗД»

Синтетичний рахунок за типовим планом рахунків		Назва субрахунку за порядком		Об'єкт аналітичного обліку
Шифр	Назва	1-го	2-го	
36	Розрахунки з покупцями та замовниками	361 Розрахунки з вітчизняними покупцями	3611 Розрахунки з оптовими споживачами	Оптовий споживач
			3612 Розрахунки з бюджетними установами та організаціями	Бюджетна установа чи організація
			3613 Розрахунки з іншими підприємствами	Інше підприємство
			3614 Розрахунки з населенням	Населення

Вважаємо, що запропонований нами варіант робочого плану рахунків для обліку розрахунків з покупцями та замовниками на ДМП ВКГ «ДЗД» найкраще відповідає повсякденним запитам співробітників, та надає можливість широкого використання та комбінування інформації щодо стану розрахунків з різними групами споживачів.

Основним первинним документом, яким визначається об'єм наданих послуг (використаної води) за звітний період, є акт зняття показань приладів обліку води (далі – акт).

Цей акт складається відповідно до умов договору, 25 числа поточного місяця, уповноваженими представниками сторін. В акті зазначаються дата та час складання, номер договору про надання послуг, прізвище, ім'я, по батькові та номери довіреностей представників сторін, звітний період, показники приладів обліку води споживача на початок та на кінець місячного періоду, кількість фактично наданих послуг у метрах кубічних.

Від правильності складання цього первинного документа залежить весь подальший облік розрахунків зі споживачами, а також визначення розмірів дебіторської заборгованості. Нами запропоновано деякі вдосконалення обліку безпосередньо обсягу використаної води за місячний період, та контролю стану приладу обліку води споживачів (додаток С).

Так, відображення та розрахунок в акті обсягу напрацьованих годин лічильником води (вдосконалення стосується тільки ультразвукових приладів обліку типу «ИРКА») за звітний місячний період дозволить виявити, чи були перерви у його роботі, та, як наслідок, чи проводилося безоблікове водоспоживання. Аналіз проводиться шляхом співставлення загальної кількості годин, які мав би відпрацювати лічильник, та фактичним часом його роботи. Таким чином, облік наданих послуг буде проводитися більш повно та точно.

Також ми пропонуємо вказувати в акті марку, заводський номер, дату повірки та номер встановленої виробником пломби, що дозволить уповноваженій особі ДМП ВКГ «ДЗД» провести огляд приладу обліку та

зафіксувати в акті всі основні дані без складання додаткових документів, що, безперечно, набагато спростить та пришвидчить процедуру зняття контрольних показників приладу обліку. Запропоновані нами доповнення до акту представлені в додатку Т.

Отже, запропоновані нами покращення облікового забезпечення дебіторської заборгованості шляхом вдосконалення розрахунку резерву сумнівних боргів, введення декількох субрахунків 2-го порядку для обліку розрахунків з різними групами споживачів, а також доповнення форми акту зняття контрольних показників приладу обліку води новими показниками дадуть можливість значно спростити, пришвидчити та полегшити поточні завдання співробітників підприємства.

Висновки до другого розділу

1. Останні декілька років поспіль підприємство зазнає значних збитків від операційної діяльності, має дебіторську заборгованість за надані послуги, яка накопичується з року в рік, провокуючи, в свою чергу, неплатоспроможність та неліквідність підприємства.

2. Облікова політика підприємства відповідає вимогам чинного законодавства, враховує особливості діяльності та забезпечує дотримання основних засад обліку. Але поряд з цим мають місце значні недоліки, багато чинників залишилися за бортом уваги обліковців при розробці Наказу про облікову політику. Також суттєвим недоліком є відсутність на підприємстві Положення про бухгалтерську службу.

3. На підприємстві використовуються первинні документи, які містять всі необхідні реквізити для ідентифікації господарських операцій, документи оформлюються вчасно та належним чином уповноваженими особами, проходять перевірку, дані вносяться в бухгалтерську базу, яка дає змогу згрупувати однорідні дані в реєстри для їх обробки. Але поряд з цим мають місце недоліки: відсутність сформованого резерву сумнівних боргів на звітну

дату та відображення дебіторської заборгованості за чистою вартістю реалізації внаслідок цього, декілька груп споживачів обліковуються на одному субрахунку.

4. Представлений нами метод розрахунку резерву сумнівного боргу з аналізом трирічного періоду є найбільш ефективним, економічно обґрунтованим та придатним для використання на практиці. Він дасть можливість просто і правильно визначити резерв, що забезпечить достовірне та вчасне складання фінансової звітності, для зручного використання її широким колом зацікавлених осіб.

5. Запропоноване нами доповнення робочого плану рахунків декількома субрахунками другого порядку, на яких буде узагальнюватися інформація по різних групам споживачів, покращить ведення обліку та прискорить пошук необхідної інформації, складання звітів.

6. Доповнення форми акту зняття контрольних показників приладу обліку води новими показниками дасть можливість значно спростити, пришвидчити та полегшити поточні завдання співробітників підприємства, а також проводити облік наданих послуг більш повно та точно.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ДМП ВКГ «ДЗД» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

3.1. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості та його вплив на управління підприємством

На сьогодні Україною чітко визначено напрям інтеграції у європейську спільноту, що зумовило невідворотність реформування економіки, необхідність фінансової незалежності суб'єктів господарювання, забезпечення належного макроекономічного клімату в країні. Стратегічного значення для підприємств набуває управління, облік та аналіз дебіторської заборгованості, адже вона виступає складовою частиною оборотних активів, таким чином впливаючи на показники фінансового стану. Оточення, в якому діє підприємство, утворює систему розрахунків, в результаті здійснення яких виникає заборгованість. При цьому потрібно враховувати, що розрахунки між контрагентами не завжди проводяться водночас з передачею продукції, товарів, наданням послуг. Саме це і провокує виникнення заборгованості підприємств. Ефективне управління вказаною складовою частиною активів є досить важливою умовою підтримання потрібного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання. Оцінюється ефективність регулювання дебіторської заборгованості на основі поглибленого аналізу складу, динаміки, структури, факторних впливів, особливо зростає значення аналізу боргів дебіторів в період інфляції, тому що іммобілізація оборотних активів підприємства рішуче не вигідна на цьому фоні.

Аналіз дебіторської заборгованості та розробка методик його здійснення висвітлюється у працях учених-економістів як вітчизняних, так і зарубіжних: Пасінович І.І., Мниха Є.В., Д.Стоуна та ін. Розроблено значну кількість способів аналізу дебіторської заборгованості, враховуючи наступні

фактори: період обороту дебіторської заборгованості, структура заборгованості за різноманітними ознаками, схеми контролю розрахунків, виконання зобов'язань, принципів розрахунку резерву сумнівних боргів тощо. Ті ж самі параметри виділяються і Гнатенком Є.П.[13]. За автором, важливого значення надається контролю за своєчасним погашенням заборгованості контрагентами, для цього пропонується вираховувати коефіцієнт погашуваності боргу, як частку середньої заборгованості за основним видом діяльності від доходу від реалізації.

Мнихом Є.В. акцентовано увагу на динаміку змін допустимої та простроченої дебіторської заборгованості[40]. Науковцем зазначається, що в ході дослідження якісних характеристик дебіторської заборгованості потрібно вираховувати наступні аналітичні показники: оборотність дебіторської заборгованості, коефіцієнт простроченої заборгованості, частка резерву сумнівного боргу та частка вексельного розрахунку у загальній величині дебіторської заборгованості.

Загальні підходи щодо оцінювання стану, складу та структури, динаміки змін дебіторської заборгованості висвітлюються також у напрацюваннях професора М.Г. Чумаченка та доцента Л.Я.Підвисоцької[56], у статті Т.О.Мулика, Л.І.Федоришиної[42], Є.П. Гнатенко, А.М. Лебедика[13], О.Б.Воловича[10].

Отже, поява дебіторської заборгованості є звичайною господарською практикою, якщо відбувається розрив у часі між реалізацією продукції (послуг) та сплатою за них. Проте нормальною вважається заборгованість, строк погашення якої до 3 місяців, а понад 3 місяці – простроченою. Наявність простроченої, сумнівної, тим більше безнадійної заборгованості, так як і безпідставний ріст дебіторської заборгованості, загалом чинить негативний вплив на фінансову стабільність підприємства, стають підвалинами дефіциту оборотних коштів у процесі господарської діяльності. Ефективність менеджменту заборгованості підприємства значною мірою залежить від повноти та якості інформаційного підґрунтя, яке базується на

аналізі наявних даних. Тобто аналіз дебіторської заборгованості спрямовується на задоволення потреб керівництва в інформації в процесі прийняття відповідних рішень стосовно регулювання, погашення та утворення боргу. Передусім керівництву підприємства потрібна інформація про:

- величину, динаміку, склад і структуру боргів;
- якість заборгованості;
- причини, що зумовлюють виникнення та непогашення боргів;
- вплив заборгованості на фінансову стабільність тощо.

Кожне з вищенаведених питань може бути задоволене застосуванням відповідного методу аналізу заборгованості.

Рівень та динаміка заборгованості оцінюється застосуванням порівняльного та трендового аналізу. При цьому використовуються абсолютні та відносні відхилення заборгованості, темпи їх росту та приросту.

Щоб проаналізувати склад та структуру, доцільно застосовувати методику групування або вертикального аналізу. Заборгованість розділяється на групи за ознаками, які залежать від цілей аналізу. Спочатку проводиться типологічне згрупування (за контрагентами, термінами погашення, об'єктами появи, формами погашення тощо), після нього – структурне, з визначенням питомої ваги груп в сумі загального боргу. З точки зору менеджменту найважливішою є класифікація за термінами виникнення, наприклад, до 30 днів, 31-60 днів, 61-90 днів, понад 90 днів. Така класифікація потрібна і для планування, і для контролю протермінованою, сумнівною та безнадійною заборгованістю. При поглибленому аналізі якості заборгованості досліджується наявність величини та питомої ваги протермінованої заборгованості: Л.О.Лігоненком та Н.М.Новіковою [32] рекомендується використовувати для розрахунку показника рівня протермінованості формулу:

$$R_{\text{протерм}} = Z_{\text{протерм}} / Z_{\text{заг}} \quad , \quad (3.1)$$

де Зпротерм – сума простроченої дебіторської заборгованості;

Заг – сума загальної дебіторської заборгованості.

За суттю визначення показник рівня протермінованості показує частку простроченої заборгованості в її загальному об'ємі. Цей показник розраховується в динаміці, при цьому бажаним є його зниження. Якщо в складі активів наявна прострочена заборгованість, оцінюється ймовірність її сплати, а також ризик переходу в категорію сумнівної або безнадійної, так як виникнення останньої призводить до втрати частини активів підприємства. У випадку появи простроченої, сумнівної або безнадійної заборгованості потрібно провести її глибоке дослідження. В першу чергу встановлюється перелік контрагентів, у взаємовідносинах з якими вона виникла, причини появи, чи прописані в договорах форми і терміни погашення, а також з'ясовуються причини несвоєчасної сплати. Результати виконаного аналізу являються інформаційним фундаментом прийняття рішень з приводу вжиття заходів з усунення такої заборгованості та недопущення появи її в майбутньому.

З ціллю інформаційного забезпечення менеджменту заборгованості, лише аналізу її динаміки, структури та стану недостатньо. Для прийняття відповідних рішень визначальним є встановлення факторів, які обумовили теперішній стан заборгованості. З такою метою проводиться факторний аналіз дебіторської заборгованості підприємства. При виборі методичного інструментарію факторного аналізу враховується, які види факторів впливають на неї, та характер їх впливу. Якщо існує функціональний зв'язок між факторами та показником, характеризуючим дебіторську заборгованість, використовується детермінований факторний аналіз. Вплив чинників на суму боргу досліджується за умови кореляційного зв'язку між ними, використовуючи методику стохастичного аналізу. На рівень дебіторської заборгованості впливає низка чинників, які можна розділити на дві групи – зовнішні та внутрішні. Цілком зрозуміло, що зовнішні чинники (макроекономічна ситуація, грошово-кредитна політика, рівень інфляції,

обсяг та інтенсивність ринку продукту) знаходяться за межами організаційної структури підприємства, і запобігти їх впливу малоймовірно, то щодо внутрішніх чинників, ситуація прямо обернена. Обдуманість кредитної політики, наявність концепції контролю дебіторської заборгованості цілком підпорядковані професійності та майстерності керівництва.

Комплексний аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві включає в себе п'ять основних етапів, що функціонально поєднані. Першим етапом виступає окреслення об'єкту, мети та завдань аналізу. У даному випадку об'єктом дослідження представлена дебіторська заборгованість, метою аналізу є визначення якості заборгованості по різних показниках, встановлення факторів впливу, причини їх змін, а також достовірності, повноти та своєчасності проведення підприємством розрахунків з дебіторами. Основні завдання аналізу:

- визначення причин виникнення дебіторської заборгованості;
- оцінювання динаміки заборгованості;
- якісний стан дебіторської заборгованості;
- виявлення простроченої та безнадійної заборгованостей;
- вивчення надійності контрагентів;
- прийняття рішень для покращення стану розрахунків дебіторів.

В ході другого етапу аналізу дебіторської заборгованості збираються та опрацьовуються джерела інформації, такі як: форма №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан), форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності», а також дані про аналітичний облік розрахунків з дебіторами. Для виконання аналізу та подальшого прийняття управлінських рішень інформація має бути повною та об'єктивною.

На третьому етапі аналізу, найбільш об'ємному та трудомісткому, проводиться вертикальний чи горизонтальний аналіз, вибудовуються аналітичні таблиці, аналізується склад, структура та динаміка змін

дебіторської заборгованості. За даними фінансової звітності визначається низка показників, характеризуючих стан розрахунків з дебіторами (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні показники характеристики якісного стану дебіторської заборгованості

Показник	Одиниці виміру	Сутність показника
Коефіцієнт оборотності	Швидкість оборотів	Показує, скільки разів впродовж аналізованого періоду обсяг доходу від реалізації здатен вмістити середній залишок дебіторської заборгованості.
Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості	Кількість днів	Дозволяє визначити, скільки днів в середньому необхідно підприємству, щоб отримати оплату за реалізовані товари, послуги. Чим більш тривалий період погашення, тим вище ризик неотримання боргів.
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів	У відсотках	Наведений показник відображає питому вагу дебіторської заборгованості в загальному об'ємі оборотних активів. Зі збільшенням значення показника зменшується мобільність майна підприємства.
Питома вага сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості	У відсотках	Цим показником характеризується величина та динаміка своєчасної погашуваності заборгованості. Тенденція до зростання характеризується зниженням ліквідності
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Коефіцієнт	Показує спроможність розрахунку підприємства з кредиторами, використовуючи дебіторську заборгованість

Періодом обороту дебіторської заборгованості визначається середня тривалість одного обороту суми боргів. На думку деяких авторів, цим показником також визначається середній строк погашення заборгованості.

Вважаємо, що таке твердження необ'єктивне, доцільніше використовувати показник, що пропонується у [32,с.60]:

$$\text{Ппог з} = \frac{\text{З}}{\text{Опог з}} * \text{Д}, \quad (3.2)$$

де Ппог з – середній строк погашення боргу;

З – середній залишок боргу за аналізований період;

Опог з – валовий обсяг операцій по погашенню боргу за аналізований період.

На відміну від показника періоду оборотності дебіторської заборгованості, показник періоду її погашення вираховується із застосуванням безпосередньо операцій з погашення заборгованості, а не валового обсягу реалізації. Це обумовлює вищий ступінь об'єктивності даного показника. Проте виникають певні труднощі в процесі його визначення, оскільки проблематичним є встановлення точної суми операцій з погашення боргів.

Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей також виступає важливим критерієм у процесі аналізу, так як значне превалювання дебіторської заборгованості становить загрозу для фінансової стійкості суб'єкта господарювання та призводить до необхідності залучати додаткові джерела фінансування.

Реалізуючи четвертий етап аналізу, узагальнюють та систематизують отримані результати, формують висновки про стан дебіторської заборгованості. Порівнюючи показники дебіторської заборгованості за декілька періодів, роблять висновки щодо покращення чи погіршення стану розрахунків з дебіторами. Якщо спостерігається зростання сумнівної заборгованості, частки дебіторської заборгованості в загальному об'ємі оборотних активів, то знижується ліквідність поточних активів, а разом з тим погіршується фінансовий стан.

На фінальному етапі приймаються управлінські рішення, спрямовані на

підвищення ефективності діяльності підприємства, скорочення ризику несплати боргів. В процесі прийняття рішень враховуються всі фактори та причини появи дебіторської заборгованості.

Вважаємо, що проведення такого комплексного аналізу дебіторської заборгованості в системі менеджменту є оптимальним: надає змогу оцінити існуючий стан розрахунків з дебіторами, виявити недоліки в управлінні заборгованістю, розробити необхідні заходи щодо зменшення або стягнення сумнівної або протермінованої дебіторської заборгованості.

Отже, утворення значної суми дебіторської заборгованості призводить до погіршення показників фінансового стану підприємства, таких як фінансова активність та незалежність, платоспроможність та ліквідність. В умовах значного уповільнення платіжного обороту збільшуються суми дебіторської заборгованості, що потребує ефективного та своєчасного менеджменту, спрямованого на оптимізацію розміру боргів та прискорення їх оборотів. За обставин правильного та вчасного проведення аналізу дебіторської заборгованості дотримується ефективний та збалансований стан розрахунків контрагентів підприємства, а також окреслюються сфери, в яких потрібно зосередити зусилля щодо повернення боргів.

3.2. Пропозиції щодо проведення аналізу дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»

Дебіторська заборгованість – це невід’ємна складова у фінансово-господарській діяльності підприємства, і для його ефективного функціонування важливе значення має менеджмент заборгованості та аналіз її структури. Значна частка дебіторської заборгованості в загальній сумі оборотних активів призводить до зниження фінансової стійкості та ліквідності, підвищення ризику неплатоспроможності. Стан обліку розрахунків з дебіторами має першочергову значимість для підприємств будь-якої форми власності та галузі діяльності. Результати даного процесу

безумовно впливають на ліквідність, фінансову стійкість, показники ділової активності, базу оподаткування підприємства, досягнення збалансованості доходів та витрат і, як наслідок, на успіх у досягненні пріоритетної мети його подальшого розвитку в умовах ринкової економіки та гарантування прибутковості його діяльності, забезпечення конкурентоспроможності. Як передумова або наслідок розрахункових відносин виступає заборгованість, що обґрунтовує об'єктивність її появи та існування як невід'ємного явища в господарській діяльності підприємств.

Щоб ефективно управляти діяльністю підприємства, потрібно виконувати не тільки кількісний, а ще й якісний аналіз поточного стану активів. Саме тому ми пропонуємо проводити на ДМП ВКГ «ДЗД» комплексний аналіз наявної дебіторської заборгованості. Комплексний аналіз має у своєму складі п'ять основних етапів, які функціонально між собою пов'язані (рис. 3.1).

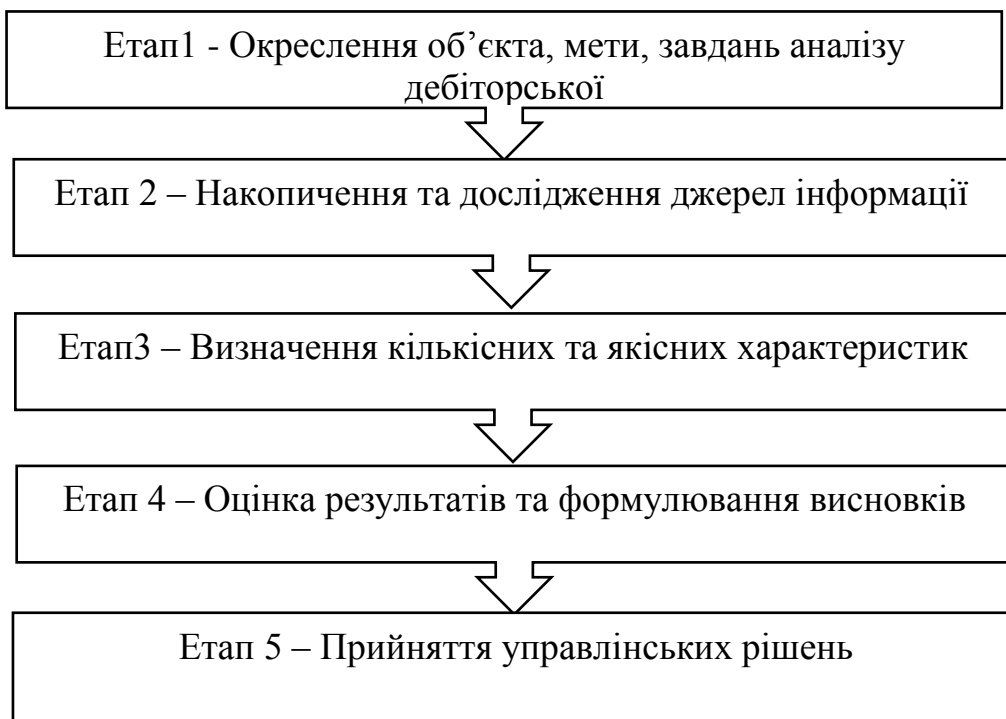

Рис. 3.1. Етапи комплексного аналізу дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»

Першим етапом виступає окреслення об'єкту, мети та завдань аналізу. У даному випадку об'єктом дослідження представлена дебіторська заборгованість, метою аналізу є визначення якості заборгованості по різних показниках, встановлення факторів впливу, причини їх змін, а також достовірності, повноти та своєчасності проведення підприємством розрахунків з дебіторами. Основні завдання аналізу:

- визначення причин виникнення дебіторської заборгованості;
- оцінювання динаміки заборгованості;
- якісний стан дебіторської заборгованості;
- виявлення простроченої та безнадійної заборгованостей;
- вивчення надійності контрагентів;
- прийняття рішень для покращення стану розрахунків дебіторів.

На другому етапі рекомендуємо використовувати наступні джерела інформації: форма №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан), форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності», оборотно-сальдові відомості по рахунках 36,37,18 у розрізі контрагентів, акти звіряння з дебіторами, виписки з банківських рахунків з метою встановлення призначення платежів.

На третьому етапі аналізу пропонуємо провести горизонтальний та вертикальний аналіз дебіторської заборгованості по наступним групам боржників: оптові споживачі, бюджетні установи та організації, інші споживачі, населення. Визначити склад та структуру заборгованості, класифікувати її за моментом виникнення, відстежити динаміку змін. Враховуючи особливості облікових процесів, ми пропонуємо здійснювати аналіз дебіторської заборгованості на основі наступних аналітичних таблиць. Аналітичний облік дебіторської заборгованості за реалізовані послуги доцільно проводити в розрізі контрагентів кожної групи споживачів, щоб забезпечити отримання достатньої інформації для ефективного контролю боргів. Ця мета досягається посередництвом використання групування даних, як показано в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Аналітичний облік дебіторської заборгованості за реалізовані послуги
оптових споживачів за 2019 рік, тис.грн.

Контрагент	Борг на початок періоду	Реалізовано послуг			Оплачено		Борг на кінець періоду
		тис. м.куб	Сума	В т.ч. ПДВ	Сума	В т.ч. ПДВ	
Павлоградське ВКГ	27344	4019	40012	6668	32889	5481	34467
Першотравенське КП	4647	1208	12026	2004	9712	1618	6961
Водоканал СМКП	22580	1639	16281	2713	15930	2655	22931
Тернівське ЖКП	6728	1571	15641	2607	11365	1894	11004
Разом	61299	8437	83960	13992	69896	11648	75363

Як бачимо з таблиці, дебіторська заборгованість оптових споживачів за 2019 рік зросла на 14064 тис.грн, або на 23%. Це спровоковано низьким рівнем оплати наданих послуг – всього в середньому 83%.

Аналізувати динаміку складу та структури заборгованості рекомендуємо наступним чином (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Аналіз динаміки складу й структури дебіторської заборгованості, 2019р.

Вид дебіторської заборгованості	Залишки за балансом			Віднош е відхилен ня, %	Структура, %		
	на початок періоду	на кінець періоду	зміна		на початок періоду	на кінець періоду	зміна
За надані послуги	74561	90075	15514	21	84	97	13
За розрахунками	0	0	0	0	0	0	
За виданими авансами	0	0	0	0	0	0	
З бюджетом	2	1	-1	50	0	0	
Інша поточна дебіторська заборгованість	14095	3198	-10897	78	16	3	13
Підсумок балансу	88568	93274	4706	5	100	100	100

Як вбачається з даних таблиці, протягом 2019 року структура дебіторської заборгованості дещо змінилася. На 10 897 тис.грн. зменшилася інша поточна дебіторська заборгованість за рахунок віднесення авансу виданого за послуги з постачання електроенергії ПрАТ «ДТЕК Дніпрообленерго» на борги минулих періодів. Це викликало коливання у розмірі 13% між дебіторською заборгованістю за надані послуги та іншою поточною дебіторською заборгованістю. Щодо динаміки боргів, відзначаємо, що підсумок балансу показав приріст на 5 %, або на 4 706 тис.грн., за рахунок збільшення дебіторської заборгованості споживачів за надані послуги.

Надалі варто класифікувати дебіторську заборгованість за моментом виникнення. Цивільним кодексом України[62] передбачається збільшення позовної давності за умови зазначення цієї обставини у договорі. Також переривається перебіг позовної давності, якщо особою буде вчинено дії, які свідчать про визнання заборгованості, наприклад, підписання акту звірвання. Після цього відлік строку позовної давності розпочинається заново. Тому терміни непогашення заборгованості можуть перевищувати 3 роки. При встановленні фактів прострочених боргів, при порушенні платіжної дисципліни вважаємо, що доцільним є удосконалення аналітичного обліку через групування дебіторів за строками непогашення заборгованості, як наведено у таблиці 3.4.

Проаналізувавши отримані результати, зазначаємо, що за строками погашення дебіторська заборгованість оптових споживачів має такий склад:

- від 12 до 18 міс. – 15%;
- від 19 до 24 міс. – 30 %;
- від 25 до 30 міс. – 25%;
- від 31 до 36 міс. – 25%;
- понад 36 міс. – 5 %.

Як бачимо, заборгованість більше 3-х років має місце, це свідчить про

можливість переходу цієї заборгованості до категорії безнадійної. Отже, потрібно терміново вжити заходи щодо її стягнення.

Таблиця 3.4

Відомість щодо простроченої дебіторської заборгованості оптових споживачів за 2019 рік

Контрагент	Заборгованість на кінець року	Зокрема, за строками непогашення					Вжиті заходи
		12-18 місяців	19-24 місяців	25-30 місяців	31-36 місяців	Понад 36 місяців	
Павлоградське ВКГ	27344	4011	9433	6836	6648	416	Позов до суду
Першотравенське КП	4647	697	1394	1161	1259	136	Листи
Водоканал СМКП	22580	3387	6774	5645	5590	1184	Листи
Тернівське ЖКП	6728	980	2018	1682	1535	513	Листи
Всього на кінець року	61299	9075	19619	15324	15032	2249	

Для характеристики якісного стану дебіторської заборгованості рекомендуємо скористатися розрахунком наступних показників.

1. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$\text{Кодз} = \text{ЧДр} / \text{ДЗ}, \quad (3.3)$$

де ЧДр – чистий дохід від реалізації;

ДЗ – середня дебіторська заборгованість за аналізований період.

Нами проведено розрахунок коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості ДМП ВКГ «ДЗД» за 2019 рік:

$$\text{Кодз} = 93448 / 90966 = 1,03$$

Краще аналізувати цей показник в динаміці, та все ж доцільно вказати, що значення його занадто низьке.

2. Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості:

$$T_{пдз} = T / \text{Кодз}, \quad (3.4)$$

де T – звітний період у днях;

Кодз - коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.

Розрахунок тривалості періоду погашення дебіторської заборгованості за 2019 рік по ДМП ВКГ «ДЗД»:

$$T_{пдз}=365/1,03=354$$

Отже, тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості за 2019 рік становить 354 дня, та дає нам уявлення про неефективність політики підприємства щодо управління дебіторською заборгованістю.

3. Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів:

$$ПВ_{дз} = ДЗ / ОА * 100\%, \quad (3.5)$$

де $ДЗ$ - середня дебіторська заборгованість за аналізований період;

$ОА$ – середні оборотні активи за аналізований період.

Розраховуємо питому вагу дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів по ДМП ВКГ «ДЗД» за 2019 рік:

$$ПВ_{дз}=90966/111899*100\%=81$$

Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів підприємства становить більше 80%. Таке високе значення свідчить про суттєве відволікання оборотних фондів та висвітлює негативні фактори стосовно повернення коштів підприємства.

4. Питома вага сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості:

$$ПВ_{сдз} = Сз / ДЗ * 100\%, \quad (3.6)$$

де $Сз$ – сумнівна заборгованість;

$ДЗ$ - середня дебіторська заборгованість за аналізований період.

Проведемо розрахунок питомої ваги сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості за 2019 рік по ДМП ВКГ «ДЗД»:

$$\text{ПВсдз}=417/90966*100\%=0,5\%$$

Отже, незважаючи на значні суми дебіторської заборгованості, питома вага сумнівної заборгованості в її загальному складі досить невелика, тому що керівництвом підприємства не допускається прострочення позовної давності та вживаються всі заходи для стягнення боргів у судовому порядку.

5. Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості:

$$\text{Кдкз} = \text{ДЗ} / \text{КЗ}, \quad (3.7)$$

де ДЗ - середня дебіторська заборгованість за аналізований період;

КЗ - середня кредиторська заборгованість за аналізований період.

Нами проведено розрахунок коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості ДМП ВКГ «ДЗД» за 2019 рік:

$$\text{Кдкз}=90966/172398=0,5$$

Значення цього коефіцієнту менше 1 вказують на нездатність підприємства розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторської заборгованості.

На четвертому етапі, формулюючи висновки результатів проведеного аналізу, з'ясовують:

- причини виникнення заборгованості;
- реальність сплати боргу (наявність документів, підтверджуючих визнання дебітором зобов'язання: актів звіряння, листів, розрахунків);
- дотримання термінів позовної давності;
- вжиття заходів щодо погашення існуючої заборгованості.

На п'ятому етапі приймаються управлінські рішення для підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок удосконалення менеджменту дебіторської заборгованості. Рішення класифікуються за такими групами:

- юридичні (досудове врегулювання, претензійна робота, подача позову до суду);

- економічні (застосування фінансових (штрафних) санкцій, обмеження або припинення надання послуг);
- психологічні (нагадування про борг телефоном, поштою, поширення через ЗМІ інформації про стан заборгованості контрагента);
- фізичні (арешт майна дебітора органами державної виконавчої служби).

Отже, дієвість контролю залежить в першу чергу від ступеня зацікавленості власників, рівня розуміння значення та функцій управління, а також майстерності менеджерів вищого рівня керівництва. Контроль має значний вплив на виявлення та мобілізацію наявних резервів, допомагає підвищити ефективність та якість роботи. При його правильній організації контроль не тільки виявляє недоліки, а й сприяє своєчасному їх усуненню.

На нашу думку, впровадження системи комплексного аналізу дебіторської заборгованості та рекомендованих заходів контролю за погашенням боргів сприятиме оптимізації їх структури та обсягів, а також підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому.

3.3. Впровадження внутрішнього аудиту простроченої та безнадійної заборгованості в систему обліково-аналітичного забезпечення підприємства

Утворення дебіторської заборгованості виступає звичайним явищем у діяльності суб'єкта господарювання, але не в тому випадку, коли має місце безконтрольне її накопичення та систематична несвоєчасна сплата, як це відбувається на ДМП ВКГ «ДЗД». Проблема підприємства полягає не лише у тому, що споживачі не повертають борги, а й в тому, що складно оцінити величину ймовірної існуючої безнадійної заборгованості, вирахувати резерв для її списання і, тим паче, списати її з обліку. Огляд багаточисленних публікацій відносно питання безнадійної дебіторської заборгованості в спеціальній літературі, наукових статтях та економічних виданнях дозволяє зробити висновок щодо актуальності даного питання, що також

підтверджується показниками проведеного фінансового аналізу ДМП ВКГ «ДЗД». Отже, прострочені та безнадійні борги породжують проблеми насамперед із станом платоспроможності, а також і з організацією обліку.

Одним із надійних методів контролю стану обліку на підприємстві та дієвістю внутрішньогосподарського контролю виступає запровадження внутрішнього аудиту. Утворення цієї служби обумовлене необхідністю отримання об'єктивної інформації щодо реального стану справ суб'єкта господарювання. З урахуванням надто слабого внутрішнього контролю та аналізу дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД» виключно важливо забезпечення якісного проведення її внутрішнього аудиту. За своєю суттю робота внутрішнього аудитора – це здійснення частини функцій вищої ланки керівництва. Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту[39], внутрішній аудитор несе відповідальність перед керівником підприємства за ефективну діяльність та вдосконалення облікових служб, достовірність фінансової інформації, дотримання чинного законодавства, виконання підрозділами підприємства принципів внутрішньої політики. Потреба у запровадженні внутрішнього аудиту викликана ще й тим, що вища ланка управління безпосередньо не здійснює контроль повсякденної роботи, що зумовлює потребу в інформації, що формується виконавцями. Завдання внутрішнього аудитора полягає в запобіганні виникненню помилок, зловживань, він визначає «зони ризику» та можливість уникнення недоліків у майбутньому, допомагає визначити та підсилити слабкі місця в системі управління.

Внутрішній аудит дебіторської заборгованості являється органічною частиною способу управління останньою та має забезпечити перевірку:

- своєчасного та правильного оформлення первинних документів;
- правильного застосування тарифів, згідно з якими реалізуються послуги;
- правильного оформлення договорів про надання послуг, а також відсутність чи наявність бездоговірних відносин;
- наявної дебіторської заборгованості, строки та фактори її виникнення;

- своєчасного надходження доходу від надання послуг;
- своєчасної сплати зобов'язань перед бюджетом;
- правильного визначення фінансових результатів.

Управлінські рішення стосовно менеджменту дебіторської заборгованості мають на меті забезпечення балансу прибутками підприємства та ліквідністю, а також між кредитною політикою та погашенням дебіторської заборгованості. Управління заборгованістю ґрунтується на розробленій політиці підприємства, що являє собою стандартний набір заходів з приводу умов отримання та погашення кредиту споживачами. Управління дебіторською заборгованістю передбачає розроблення плану-графіку роботи з контрагентами щодо погашення боргів, який базується на забезпеченості та скороченню ризику неповернення боргу, інвентаризації та ранжуванні за термінами виникнення заборгованості (табл.3.5).

Таблиця 3.5

План-графік роботи з дебіторами

Вид роботи	Зміст роботи
Складання переліку дебіторів	Систематизація боржників за групами, сумою та строком виникнення боргу, фінансовим станом
Складання графіку роботи з дебіторами	План щоденних заходів, переговори, листування, договори
Узгодження дій з погашення боргів	Графіки погашення, реструктуризації заборгованості, аналіз фінансової звітності дебіторів
Самостійні дії з погашення боргів	Забезпечення заборгованості векселем, взаємозалік

Для оптових споживачів-дебіторів, які мають великі суми боргів, нами розроблено індивідуальний набір заходів з приводу погашення заборгованості: нагадування під час телефонної розмови з посадовими особами дебітора; нагадування шляхом направлення офіційного листа щодо необхідності узгодження графіків погашення боргів; підписання графіків погашення боргів як доповнення до основного договору із включенням переліку санкцій за невиконання; проведення взаємозаліку; реструктуризація

заборгованості шляхом зміни сторін договору, термінів виконання.

При перевірці дебіторської заборгованості необхідно звертати увагу на вчасність проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами. Підприємства-кредитори направляють своїм боржникам акти звіряння про розмір їх боргів. Боржникам необхідно у 10-денний термін підтвердити суми заборгованості або повідомити про незгоду.

Якщо протягом тривалого проміжку часу боржник ніяк не реагує на вжиті психологічні та економічні заходи, не демонструє спроб погашення заборгованості, вирішення питання необхідно переносити у площину юридичного впливу – стягнення суми боргу в судовому порядку. Такі заходи також необхідно вживати, щоб запобігти сплину терміну позовної давності. Алгоритм управління дебіторською заборгованістю запропоновано нами на рис. 3.2.

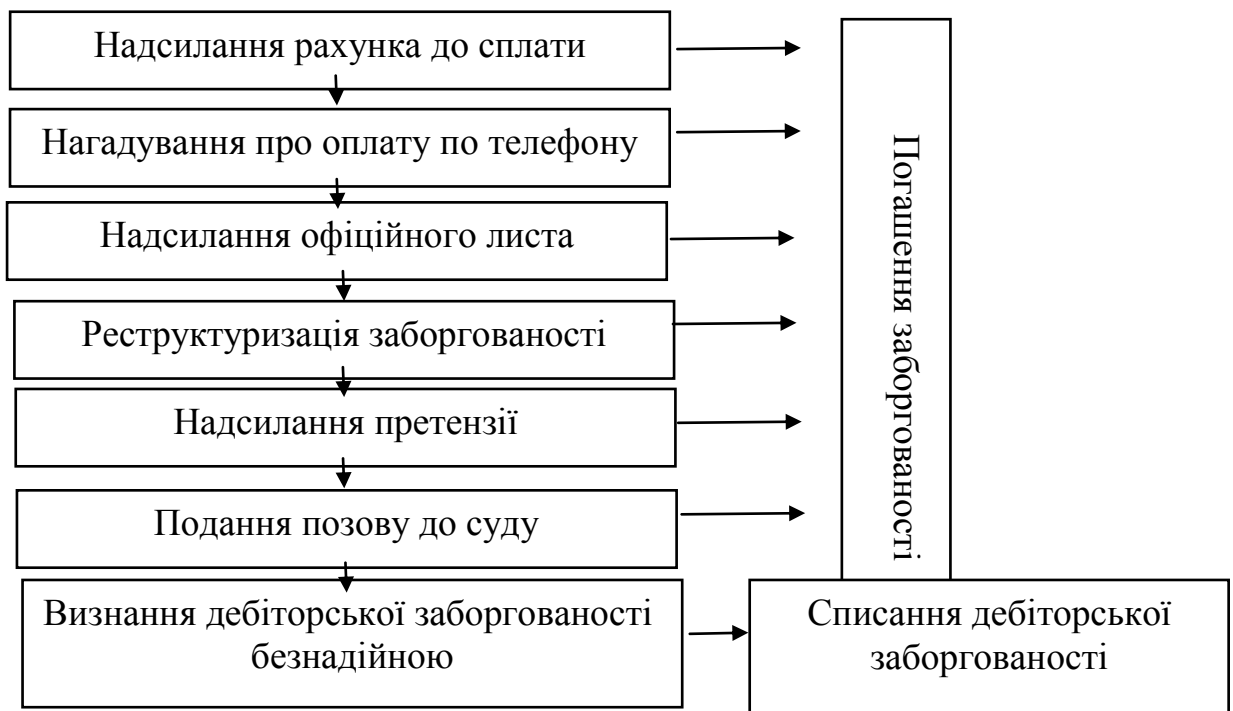

Рис. 3.2 Алгоритм управління дебіторською заборгованістю

Однією з розповсюджених причин порушення платіжної дисципліни, появи нереальної або незаконної заборгованості, несвоєчасного погашення боргів є запусненість обліку розрахункових операцій. Щоб цього уникнути, потрібно контролювати правильність та своєчасність відображення всіх

розрахункових операцій з дебіторами на рахунках бухгалтерського обліку. Усі встановлені факти протермінованої заборгованості або порушення платіжної, розрахункової дисципліни в бухгалтерському обліку потрібно узагальнювати в робочих документах аудитора. Класифікація дебіторської заборгованості за строками її виникнення проводиться з метою оперативного керівництва заборгованістю та попередження сплину строку позовної давності, щоб запобігти його негативним наслідкам. Особлива увага приділяється динаміці дебіторської заборгованості.

Як випливає з вищезазначеного, внутрішньому аудиту ДМП ВКГ «ДЗД» доцільно контролювати дебіторську заборгованість за її видами: нормальна, протермінована та безнадійна (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Схема проведення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості

Аудитором часто отримуються аудиторські докази різного характеру із різноманітних джерел, які стосуються одного твердження. Аудитор проводить аналіз термінів погашення боргів та термінів їх подальшого погашення, з метою одержання доказів, пов'язаних з розрахунком резерву сумнівних боргів. На вірогідність аудиторських доказів чинить вплив джерело та характер, а також конкретні обставини їх отримання. Аудиторські докази, одержані від незалежного джерела, внаслідок недостатньої поінформованості останнього, можуть виявитися недостовірними. У разі використання аудитором інформації, створеної суб'єктом господарювання, для здійснення аудиторських процедур, він має одержати відповідні докази стосовно повноти та точності інформації. Цей процес може співпадати в часі із фактичною аудиторською процедурою. Аудитором використовуються один або декілька методів аудиторських процедур (таблиця 3.6).

У ході рекомендованих заходів внутрішнього аудиту на ДМП ВКГ «ДЗД» перевірка формується з дослідження документації, як внутрішньої, так і зовнішньої, яка підтверджує достовірність заборгованості. Для підтвердження залишків дебіторської заборгованості аудитором під час проходження інвентаризації розрахунків надсилається запит боржникам стосовно наявності кредиторської заборгованості. Відповідно до визначення у Міжнародних стандартах контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2016–2017 років) [39]: «запит (inquiry) – передбачає запит інформації (як фінансової, так і нефінансової) в обізнаних осіб як усередині суб'єкта господарювання, так і поза його межами». Після направлення запиту боржникам аудитором отримується зовнішнє підтвердження даного запиту. Зовнішнім підтвердженням дебіторської заборгованості надаються відповідні достовірні докази стосовно її стану на визначену дату. Таке підтвердження також надає аудиторські докази відносно забезпечення перенесення строків позовної давності.

Таблиця 3.6

Пропоновані аудиторські процедури для підтвердження достовірності та повноти оцінювання дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД»

Критерії фінансової звітності	Аудиторські процедури	Обсяг перевірки
Наявність дебіторської заборгованості	1. Запит дебіторам із запитом про існування у них кредиторської заборгованості. 2. Підтвердження наявності цих боргів дебіторами. 3. Документальна перевірка. 4. Аналітичні процедури. 5. Перерахунок.	1.Вибірковий 2.Вибірковий 3.Вибірковий 4.Суцільний 5.Суцільний
Повнота відтворення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	1. Документальна перевірка. 2. Аналітичні процедури.	1.Вибірковий 2.Суцільний
Права та зобов'язання підприємства внаслідок здійснення операцій з дебіторами	1. Підтвердження факту здійснення операцій, які відображені у звітності. 2. Документальна перевірка.	1.Вибірковий 2.Вибірковий
Вартісна оцінка дебіторської заборгованості	1. Документальна перевірка. 2. Аналітичні процедури (розрахування резервів сумнівних боргів). 3. Запити.	1.Вибірковий 2.Суцільний 3.Вибірковий
Точність відтворення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	1. Документальна перевірка. 2. Аналітичні процедури. 3. Перерахунок.	1.Вибірковий 2.Суцільний 3.Суцільний

Внутрішнім аудитором можуть застосовуватись запити стосовно вірогідності дебіторської заборгованості з позитивними або негативними підтвердженнями, або з поєднанням обох. Запитом про зовнішнє позитивне підтвердження респонденту пропонується надати відповідь аудитору або із вказанням згоди його з наданою інформацією, або з проханням надати інформацію стосовно достовірності заборгованості. Відповідь на такий запит надасть аудиторіві достовірних аудиторських доказів стосовно повноти та підтвердження дебіторської заборгованості. Щоб зменшити ризик відповіді

респондента без перевірки достовірності інформації, аудитором застосовується запит позитивного підтвердження без вказання суми дебіторської заборгованості, пропонуючи респонденту зазначити суму боргу самотійно.

Для підтвердження повноти та вірогідності дебіторської заборгованості внутрішнім аудитором здійснюється перерахунок – перевірка арифметичної точності записів та документів, якими визначається розрахунок резерву сумнівних боргів, списання заборгованості, суми безнадійної дебіторської заборгованості та ін.

У межах застосування аудиторських процедур в процесі внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості ДМП ВКГ «ДЗД» необхідно фіксувати їх належним чином в робочій документації аудитора. Формою робочого документа може виступати рекомендований нами тест внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами (табл. 3.7) [59].

Таблиця 3.7

Зміст запитання	Відповідь
Наявні договори про надання послуг?	Так
Проводиться реєстрація договорів про надання послуг в хронологічному порядку?	Так
Контролюється виконання договорів?	Ні
Візуються договори головним бухгалтером?	Ні
Доступ до облікових даних дебіторської заборгованості в базі бухгалтерського обліку обмежений колом осіб, яким необхідний такий доступ для виконання посадових обов'язків?	Ні
Рахунки-фактури, акти виконаних робіт нумеруються в порядку послідовності?	Так
Проводиться контроль недійсних та невикористаних рахунків?	Ні
Для виставлення рахунків використовуються затверджені тарифи?	Так
Реєстри дебіторів з класифікацією за строками оплати складаються та контролюються відповідальними особами?	Ні
Скарги споживачів розглядаються вчасно?	Так
Порівнюється фактична реалізація з показниками бізнес-плану та контролюється різниця відповідальною особою?	Ні
Періодично оцінюється адекватність резерву сумнівних боргів?	Ні
Наявні акти звіряння взаєморозрахунків?	Так

Запит негативного зовнішнього підтвердження вірогідності дебіторської заборгованості потребує відповіді тільки у випадку незгоди з наведеними даними. Але, якщо відповідь не надано, тоді нема аудиторського доказу, що респондентом отримано та перевірено надіслану інформацію.

Отже, для ефективної господарської діяльності підприємства важливо постійно здійснювати внутрішній аудит дебіторської заборгованості. Нами запропоновано впровадити такий аудит на ДМП ВКГ «ДЗД», схему його здійснення, аудиторські процедури для встановлення достовірності та повноти розрахунків з дебіторами, робочий документ для оформлення результатів.

Висновки до третього розділу

1. Ефективне управління дебіторською заборгованістю є досить важливою умовою підтримання потрібного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання. Оцінюється ефективність регулювання дебіторської заборгованості на основі поглибленого аналізу складу, динаміки, структури, факторних впливів, особливо зростає значення аналізу боргів дебіторів в період інфляції, тому що іммобілізація оборотних активів підприємства рішуче не вигідна на цьому фоні.

2. Проведення комплексного аналізу дебіторської заборгованості в системі менеджменту є оптимальним: надає змогу оцінити існуючий стан розрахунків з дебіторами, виявити недоліки в управлінні заборгованістю, розробити необхідні заходи щодо зменшення або стягнення сумнівної або протермінованої дебіторської заборгованості.

3. Дієвість контролю залежить в першу чергу від ступеня зацікавленості власників, рівня розуміння значення та функцій управління, а також майстерності менеджерів вищого рівня керівництва. Контроль має значний вплив на виявлення та мобілізацію наявних резервів, допомагає

підвищити ефективність та якість роботи. При його правильній організації контроль не тільки виявляє недоліки, а й сприяє своєчасному їх усуненню.

4. Одним із надійних методів контролю стану обліку на підприємстві та дієвістю внутрішньогосподарського контролю виступає запровадження внутрішнього аудиту. Утворення цієї служби обумовлене необхідністю отримання об'єктивної інформації щодо реального стану справ суб'єкта господарювання.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Дебіторська заборгованість поряд із запасами виробництва займає значну частину в структурі активу балансу підприємства. Результативна організація системи розрахунків підприємства зі споживачами, замовниками та іншими дебіторами дає змогу підвищити платоспроможність суб'єкта господарювання, збільшити оборотність активів.

2. Проаналізувавши чинні національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та підходи науковців, доходимо висновку, що дебіторська заборгованість є сумою заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату, що виникла як наслідок наданих коштів, проданих товарів, інших активів, реалізованих послуг безпосередньо боржнику, та не є фінансовим активом, який має котирування на активному ринку.

3. При включенні до фінансової звітності дебіторську заборгованість класифікують за слідуючими ознаками: взаємозв'язки з нормальним операційним циклом; терміни погашення; своєчасність сплати дебітором заборгованості; об'єкти щодо виникнення дебіторських зобов'язань.

4. Правові підвалини документального оформлення заборгованості дебіторів чітко регулюються законодавством України, постановами Кабінету Міністрів України, Національного Банку України, методичними рекомендаціями Державної Фіскальної Служби та іншими нормативно-правовими актами. Так як дебіторська заборгованість є складовою частиною активів підприємства і відбивається на визначенні фінансового стану суб'єкта господарювання, то забезпечення управління нею є досить складним та важливим елементом.

5. Останні декілька років поспіль підприємство зазнає значних збитків від операційної діяльності, має дебіторську заборгованість за надані послуги, яка накопичується з року в рік, провокуючи, в свою чергу, неплатоспроможність та неліквідність підприємства. ДМП ВКГ «ДЗД» не

може покрити всі свої зобов'язання за власний рахунок, фінансова стійкість порушена, реальний виробничий потенціал низький. Фінансова незалежність зменшується з року в рік, а разом з тим збільшується ймовірність фінансового ризику у майбутніх періодах.

6. Облікова політика підприємства відповідає вимогам чинного законодавства, враховує особливості діяльності та забезпечує дотримання основних засад обліку. Але поряд з цим мають місце такі значні недоліки, як відсутність архіву та організації поточного і довготривалого зберігання справ облікової служби, не приділено уваги управлінському обліку, не здійснюється внутрішній контроль господарських операцій, не вирішено проблем взаємозв'язку фінансового, податкового, внутрішньогосподарського обліку та контролю, багато чинників залишилися за бортом уваги обліковців при розробці Наказу про облікову політику. Також суттєвим недоліком є відсутність на підприємстві Положення про бухгалтерську службу.

7. На підприємстві використовуються первинні документи, які містять всі необхідні реквізити для ідентифікації господарських операцій, документи оформлюються вчасно та належним чином уповноваженими особами, проходять перевірку, дані вносяться в бухгалтерську базу, яка дає змогу згрупувати однорідні дані в реєстри для їх обробки. Але поряд з цим мають місце значні недоліки системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства. По-перше, це відсутність сформованого резерву сумнівних боргів на звітну дату та відображення дебіторської заборгованості за чистою вартістю реалізації внаслідок цього; по-друге, декілька груп споживачів обліковуються на одному субрахунку, що створює незручності при фільтруванні даних та обробці інформації в розрізі кожної групи.

8. Ефективне управління дебіторською заборгованістю є досить важливою умовою підтримання потрібного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання. Оцінюється ефективність регулювання дебіторської заборгованості на основі

поглибленого аналізу складу, динаміки, структури, факторних впливів, особливо зростає значення аналізу боргів дебіторів в період інфляції, тому що іммобілізація оборотних активів підприємства рішуче не вигідна на цьому фоні.

9. Проведення комплексного аналізу дебіторської заборгованості в системі менеджменту є оптимальним: надає змогу оцінити існуючий стан розрахунків з дебіторами, виявити недоліки в управлінні заборгованістю, розробити необхідні заходи щодо зменшення або стягнення сумнівної або протермінованої дебіторської заборгованості.

10. Дієвість контролю залежить в першу чергу від ступеня зацікавленості власників, рівня розуміння значення та функцій управління, а також майстерності менеджерів вищого рівня керівництва. Контроль має значний вплив на виявлення та мобілізацію наявних резервів, допомагає підвищити ефективність та якість роботи. При його правильній організації контроль не тільки виявляє недоліки, а й сприяє своєчасному їх усуненню.

11. Одним із надійних методів контролю стану обліку на підприємстві та дієвістю внутрішньогосподарського контролю виступає запровадження внутрішнього аудиту. Утворення цієї служби обумовлене необхідністю отримання об'єктивної інформації щодо реального стану справ суб'єкта господарювання.

На підставі зроблених висновків нами виявлено недоліки та запропоновано шляхи вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ «ДЗД».

1. Представлений нами метод розрахунку резерву сумнівного боргу з аналізом трирічного періоду є найбільш ефективним, економічно обґрунтованим та придатним для використання на практиці. Він дасть можливість просто і правильно визначити резерв, що забезпечить достовірне та вчасне складання фінансової звітності, для зручного використання її широким колом зацікавлених осіб.

2. Запропоноване нами доповнення робочого плану рахунків

декількома субрахунками другого порядку, на яких буде узагальнюватися інформація по різних групам споживачів: оптові споживачі, бюджетні установи та організації, інші підприємства, населення - покращить ведення обліку та прискорить пошук необхідної інформації, складання звітів.

3. Доповнення форми акту зняття контрольних показників приладу обліку води новими показниками дасть можливість значно спростити, пришвидшити та полегшити поточні завдання співробітників підприємства, а також проводити облік наданих послуг більш повно та точно.

4. Впровадження запропонованої нами системи комплексного аналізу дебіторської заборгованості, який має у своєму складі п'ять основних етапів, функціонально між собою пов'язаних, та рекомендованих заходів контролю за погашенням боргів сприятиме оптимізації їх структури та обсягів, а також підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому.

5. Використання запропонованих нами аналітичних таблиць для групування даних, плану-графіку роботи з дебіторами, алгоритму управління дебіторською заборгованістю значно покращить результативність роботи з приводу погашення дебіторської заборгованості.

6. Для ефективної господарської діяльності підприємства важливо постійно здійснювати внутрішній аудит дебіторської заборгованості. Нами запропоновано впровадити такий аудит на ДМП ВКГ «ДЗД», схему його здійснення, аудиторські процедури для встановлення достовірності та повноти розрахунків з дебіторами, робочий документ для оформлення результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємств: навчальний посібник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. – К. : Либідь, 1998. – 312 с.
2. Береза С.Л. Проблеми визнання дебіторської заборгованості в обліку/С.Л.Береза//Вісник ЖДТУ.-2003.-№4(26).-С.32-36
3. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005.– 592 с.
4. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника–Центр, Ольга, 2002. – 528 с.
5. Бондарчук Л.В. Теоретико-методичні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості/ Л.В.Бондарчук, Л.М.Васильєва//Науковий вісник Херсонського державного університету.-2016.-№16.-С.135-138
6. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту / Є. Брігхем ; пер. з англ. – К. : Молодь, 1997. – 1000 с.
7. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2002. – 591 с.
8. Буфатіна І. Облік дебіторської заборгованості / І. Буфатіна // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 52. – С. 41-45.
9. Бухгалтерський і фінансовий облік : підручник для студентів вищих навчальних закладів / ред. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: Рута, 2005. – 756 с.
10. Волович О.Б. Аналітичне забезпечення управління заборгованістю підприємства//О.Б.Волович//Українська академія друкарства.-2013.-№19.-С.12-18.
11. Гладких Т.В. Фінансовий облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 480 с.
12. Гнатенко Є.П. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного

забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками/Є.П.Гнатенко,О.С.Горячковська//Молодий вчений.-2016.- №10(37).-С.351-353

13. Гнатенко Є.П. Сучасні методики аналізу дебіторської заборгованості/Є.П.Гнатенко, А.М.Лебедик//Молодий вчений.-2016.- №11(38).-С.562-565.

14. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №436-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

15. Дмітрієва Ю.В. Пропозиції щодо створення резерву сумнівних боргів // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» 29-30 жовтня 2020 р. : В 2 т. – Том 1. – Дніпро : Видавничо-поліграфічний центр «Гарант СВ», 2020. – С. 49-50.

16. Економічний аналіз : навчальний посібник/ М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.

17. Єрохін К. Формування і відображення резерву сумнівних боргів у бухгалтерському обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DG090615.html.

18. Жарнікова В.В. Облік розрахунків з покупцями: систематизація поглядів та перспективи досліджень/В.В.Жарнікова//Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій.-2018р.-№2.-С.48-63

19. Жолобчук Т. Як визначити сумнівний борг/ Т. Жолобчук // Дебет-Кредит. – 2009. – № 28. – С. 27-29.

20. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. № 996-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

21. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991р. №1023-XII. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

22. Зінченко О.В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства/Зінченко О.В., Крутих О.В.//Бухгалтерський облік, аналіз та аудит.-2018.-№25.-С.819-825

23. Зубрицька І. Резерв сумнівних боргів – як його показати у балансі/ І. Зубрицька // Дебет-Кредит. – 2010. – № 4. – С. 22-27.

24. Індеси споживчих цін у 1993-2020 роках (до відповідного періоду попереднього року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

25. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент / За ред. проф. Г. Г.Кірейцева. – К. : ЦУЛ, 2002. – 469 с.

26. Кобилецький В.Р. // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.finalon.com/slovnik-ekonomichnikh-rokaznikiv>

27. Костюченко В. Облік дебіторської заборгованості / В. Костюченко, Г. Шаповалова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 7. – С. 2-9.

28. Кривоконь О.С. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством/О.С.Кривоконь, Н.І.Коваль//Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал.-2012.-№3.-С164-166

29. Кручак Л.В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством/Л.В.Кручак//Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.-2019.-№5(29).-С.161-165.

30. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : КНЕУ. – 2001. – 360 с.

31. Лисенко А.М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання/А.М.Лисенко//Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету.-2014.-№26.-С.184-192.

32. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства : навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Н. М. Новікова. — К. : Київ.

нац. торг.-екон. ун-т, 2005. — 275 с.

33. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства. Підручник для вузів // Під редакцією проф. Ушакової – К.: «Хрещатик», 1999. – 665 с.

34. Малькова Т. Н. Теория и практика международного бухгалтерского учета : учеб. пособие / Т. Н. Малькова. – СПб. : Издательский дом «Бизнес-пресса», 2001. – 336 с.

35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-01_ukr19.pdf

36. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2032_ukr_2018.pdf

37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-39_ukr_2016.pdf

38. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS%2007_ukr.pdf

39. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [Електронний ресурс]. – Видання 2016-2017 р. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit>

40. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник/Є.В.Мних.-К: Знання, 2011.-630с.

41. Москалюк Т.О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення/Т.О.Москалюк//Вісник Національного університету «Львівська політехніка».-2012р.-№721.-С.173-178

42. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення заборгованості підприємства в умовах антикризового управління/Т.О.Мулик, О.Ф.Томчук,

Л.І.Федоришина//Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.-2019.-№1.-С.146-160

43. Наказ Міністерства фінансів України «Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс].- Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

44. Наказ Міністерства Фінансів України «Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон» від 17.03.2011р. №362[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text>

45. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, та Порядку його складання» від 28.09.2015р. №841[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1248-15#Text>

46. Наказ Міністерства Фінансів України №237 від 08.10.1999 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс].– Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

47. Наказ Міністерства Фінансів України №290 від 29.11.1999 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

48. Наказ Міністерства Фінансів України №318 від 31.12.1999 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

49. Наказ Міністерства Фінансів України №559 від 30.11.2001 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>

50. Наказ Міністерства Фінансів України №73 від 07.02.2013 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

51. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014р. № 879 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

52. Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995р. № 88 «Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

53. Некрасенко Л.А. Шляхи оптимізації дебіторської заборгованості підприємства/ Л.А.Некрасенко//Економічний простір.-2012.-№12.-С.27-34

54. Пасінович І.І. Актуальні проблеми аналізу і управління дебіторською заборгованістю підприємства[Електронний ресурс]/ І.І.Пасінович, О.М.Шевчук //Економіка. Управління. Інновації.-2013.-№2(10) Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_65

55. Пилипенко І. І. Аудит. Методика документування : навчальний посібник / І. І. Пилипенко ; Спілка аудиторів України, Аудиторська палата України. – К. : Держкомстат України, 2003. – 457 с.

56. Підвисоцька Л.Я. Аналітичні інструменти в контролі дебіторської заборгованості для забезпечення безперервності діяльності/Л.Я.Підвисоцька//Ефективна економіка.-2017.-№11.-С.155-161.

57. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010р. № 2755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

58. Постанова Правління НБУ від 29.12.2017р. №148 «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній

валюти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>

59. Савченко В. Я. Аудит : навч. посіб. / В. Я. Савченко ; Міністерство освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2005. – 322 с.

60. Стоун Д. Бухгалтерський учет и финансовый анализ / Д. Стоун, К. Хитчинг ; пер. с англ. Ю. А. Огибин, Г. А. Огибин. – М. : Сирин, 1998. – 302 с.

61. Харакоз Л.В. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю/Л.В.Харакоз, А.С.Вдовіна//Вісник Дніпропетровського університету.-2008.-№1.-С.53-57

62. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

63. Чорненька О.Б. Основні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства/О.Б.Чорненька//Наукові записки.-2016р.-№1(52).-С.226-234.

64. Шорт Д. Основи фінансового обліку / Д. Шорт, Г. Велш. – К. : Основи, 1999. – 943 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

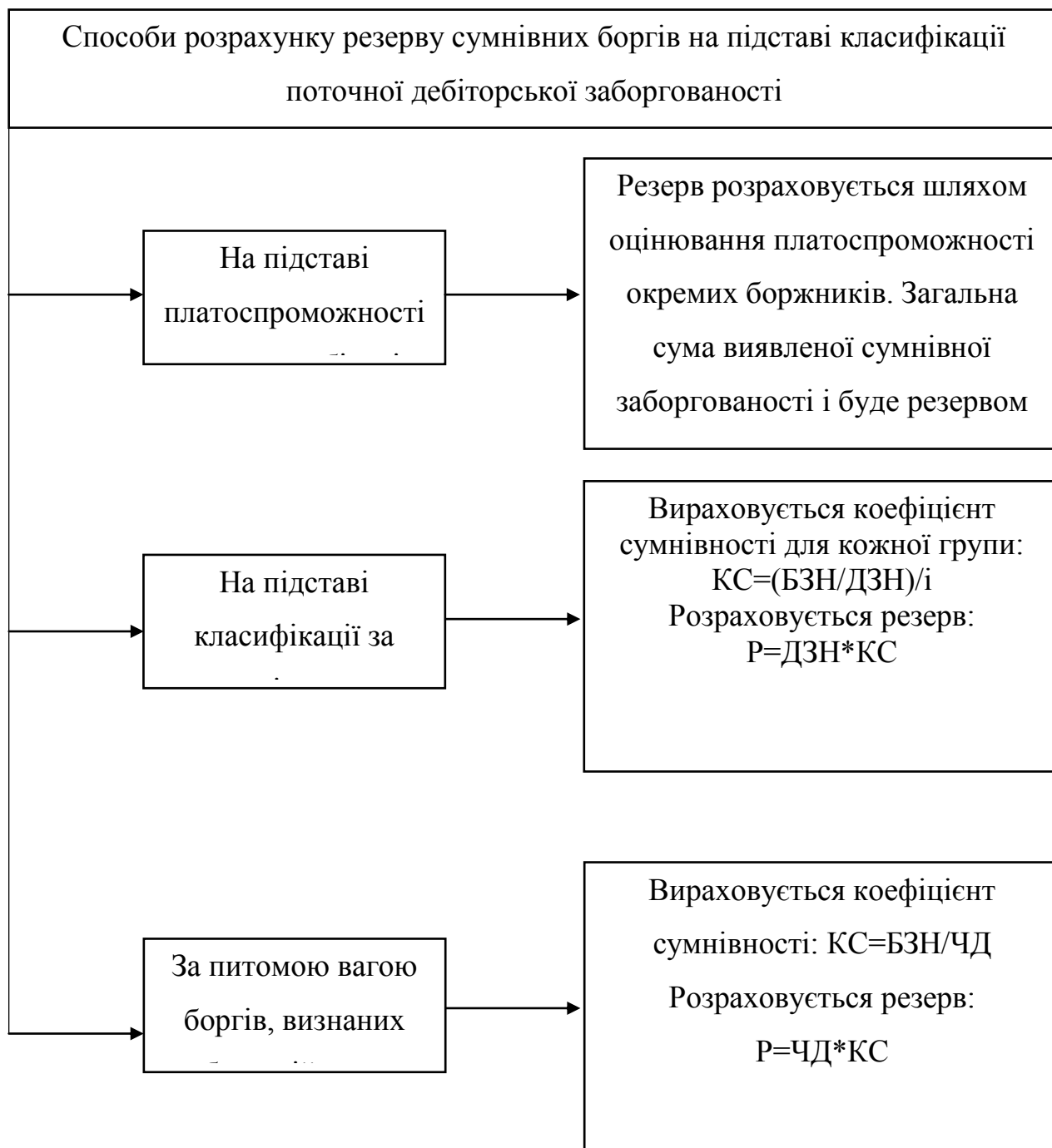
Основні відмінності між вітчизняними та міжнародними підходами до оцінки дебіторської заборгованості та її відображення в обліку

Ознака	Вимоги П(С)БО	Вимоги МСБО
1	2	3
Визнання (відображення в обліку)	1) Визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума; 2) визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	Визнання фінансового активу відбувається тоді, коли організація стає стороною контракту (договори), при виникненні зобов'язання по інструменту
Оцінка	Оцінюється за первісною вартістю, тобто дебіторська заборгованість відображається в обліку в оцінці, визначеною договором, і залежить від кількості і ціни проданої продукції з врахуванням знижок і надбавок, що надаються постачальником своїм клієнтам і покупцям	Визнання дебіторської заборгованості оцінюється за справедливою вартістю (за вартістю операції), включаючи витрати по здійсненню операції, які прямо пов'язані з придбанням або випуском фінансового активу або фінансового зобов'язання). Після первинного визнання дебіторська заборгованість оцінюється за вартістю, що амортизується, із застосуванням методу ефективної ставки відсотка
Припинення визнання (списання величини заборгованості з балансу)	Дебіторську заборгованість, по якій пройшов термін позовної давності, інші борги, не реальні для стягнення, списують за рішенням керівника підприємства за рахунок резерву сумнівних боргів або на фінансові результати господарської діяльності комерційної організації.	Припинення визнання фінансового активу або частини фінансового активу відбувається тоді, коли організація втрачає контроль над правами за контрактом (договору) (коли вказані права реалізуються, припиняється їх дія або організація відмовляється від своїх прав або передає їх третій стороні)
Відображення в фінансовій звітності	У складі оборотних активів з класифікацією на довгострокову (платежі очікуються більш ніж через 12 міс) і короткострокову	У складі поточних активів з класифікацією на короткострокову і довгострокову

1	2	3
Визначення суми резерву сумнівних боргів	<p>Величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів: 1) застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; 2) застосування коефіцієнта сумнівності. За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності. Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами: — визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході; — класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення; — визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за 3-5 років</p>	<p>1. Визначення вірогідності стягнення заборгованості по кожному дебіторові і нарахування резерву лише по тих дебіторам, стягнення заборгованості з яких сумнівно. 2. Нарухування резерву в процентному відношенні від виручки за період. 3. Розподіл дебіторської заборгованості на кілька груп залежно від періодів відстрочки і нарахування резерву в процентному відношенні, визначеному для кожної групи</p>

ДОДАТОК Б

Способи розрахунку резерву сумнівних боргів

Оцінка майна та капіталу ДМП ВКГ "ДЗД" за 2015-2019 рр., тис. грн.

№ з/п	Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	Формула розрахунку	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % 2019 р. до 2015 р.
	Майно - усього	Ф.№1: 1300	117094,0	121094,0	93348,0	154223,0	165624,0	141,45
1	Необоротні активи	Ф.№1: 1095	38442,0	36319,0	39502,0	47463,0	48586,0	126,39
1.1	Основні засоби	Ф.№1: 1010	38416,0	36298,0	37951,0	36580,0	35919,0	93,50
1.2	Довгострокові біологічні активи	Ф.№1: 1020	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00
2	Оборотні активи	Ф.№1: 1195	78652,0	84775,0	53846,0	106760,0	117038,0	148,80
2.1	Запаси	Ф.№1: 1100	2803,0	2990,0	3900,0	4560,0	4879,0	174,06
2.2	Поточна дебіторська заборгованість	Ф.№1: 1125+1130+1135+ +1136+1155	75794,0	77213,0	42725,0	88658,0	93274,0	123,06
2.3	Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	Ф.№1: 1160+1165	173,0	177,0	170,0	845,0	290,0	167,63
2.4	Інші оборотні активи	Ф.№1: 1190	24,0	4455,0	7090,0	12661,0	18555,0	77312,50
2.5	Витрати майбутніх періодів	Ф.№1: 1170	21,0	29,0	31,0	36,0	40,0	190,48
3	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	Ф.№1: 1200	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00
	Капітал- усього	Ф.№1: 1900	117094,0	121094,0	93348,0	154223,0	165624,0	141,45
4.	Власний капітал	Ф.№1: 1495	7391,0	-5242,0	-8668,0	-2090,0	-23125,0	-312,88
4.1	Зареєстрований (пайовий) капітал	Ф.№1: 1400	68264,0	68264,0	68264,0	68264,0	68264,0	100,00
5.	Зобов'язання і забезпечення	Ф.№1: 1595+1695+1700	109703,0	126336,0	102016,0	156313,0	188749,0	172,05
5.1	Довгострокові зобов'язання	Ф.№1: 1595	106,0	331,0	542,0	262,0	4,0	3,77
5.2	Поточні зобов'язання	Ф.№1: 1695	109597,0	126005,0	101474,0	156051,0	188745,0	172,22
5.3	Поточна кредиторська заборгованість	Ф.№1: 1610+1615+1620+ +1621+1625+1630	108452,0	124864,0	96049,0	145367,0	175024,0	161,38
5.4	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	Ф.№1: 1700	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00

ДОДАТОК В

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ДМП ВКГ "ДЗД" за 2015-2019 рр.

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % (відхилення,+;-) 2019 р. до 2015 р.
<i>Вихідна інформація, тис. грн</i>								
1	Вартість основних засобів на початок року	Ф.№1: 1011 (гр.3)	94528,0	94520,0	95366,0	100433,0	103417,0	109,40
2	Надійшло за рік	Ф.№5: 260 гр.5+6 (+,-)	26,0	861,0	5835,0	3001,0	3748,0	14415,38
3	Вибуло за рік	Ф.№5: 260 гр.8+11+12	34,0	15,0	768,0	17,0	371,0	1091,18
4	Вартість основних засобів на кінець року	Ф.№1: 1011 (гр.4)	94520,0	95366,0	100433,0	103417,0	106794,0	112,99
5	Нараховано амортизації за рік	Ф.№1: 1012 (гр.4-гр.3) або Ф.№5: 260 гр.10	3009,0	2964,0	3414,0	4355,0	4038,0	134,20
6	Знос основних засобів: а) на початок року	Ф.№1: 1012 (гр.3)	53095,0	56104,0	59068,0	62482,0	66837,0	125,88
	б) на кінець року	Ф.№1: 1012 (гр.4)	56104,0	59068,0	62482,0	66837,0	70875,0	126,33
<i>Показники руху основних засобів</i>								
7	Річний приріст(+) або зменшення(-), тис.грн.	п.4 - п.1	-8,00	846,00	5067,00	2984,00	3377,00	-42212,50
8	Темп зростання (зниження), %	п.4 / п.1 x 100	99,99	100,90	105,31	102,97	103,27	3,27
9	Темп приросту (зменшення), %	п.8-100	-0,01	0,90	5,31	2,97	3,27	3,27
10	Коефіцієнт оновлення, %	п.2 / п.4 x 100	0,03	0,90	5,81	2,90	3,51	3,48
11	Коефіцієнт вибуття, %	п.3 / п.1 x 100	0,04	0,02	0,81	0,02	0,36	0,32
12	Період оновлення (можливого повного вибуття), років	100/ (п.10-п.11)	-11819,25	112,74	19,98	34,66	31,74	11850,99
13	Коефіцієнт заміни (простого відтворення),%	п.3 / п.2 x 100	130,77	1,74	13,16	0,57	9,90	-120,87
14	Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	п.7 / п.2 x 100	-30,77	98,26	86,84	99,43	90,10	120,87
15	Період обороту, років	((п.1 + п.4)/ 2)/ п.5	31,41	32,03	28,68	23,40	26,03	82,86
<i>Показники функціонального стану основних засобів</i>								
16	Коефіцієнт зносу, %: а) на початок року	п.6а / п.1 x 100	56,17	59,36	61,94	62,21	64,63	8,46
	б) на кінець року	п.6б / п.1 x 100	59,35	62,49	65,52	66,55	68,53	9,18
17	Коефіцієнт придатності,%: а) на початок року	100-16а	43,83	40,64	38,06	37,79	35,37	-8,46
	б) на кінець року	100-16б	40,65	37,51	34,48	33,45	31,47	-9,18

ДОДАТОК Д

Фінансові результати діяльності ДМП ВКГ "ДЗД" за 2015 - 2019 р.р., тис. грн.

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % 2019 р. до 2015 р.
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Ф.№2: 2000	42524,00	52735,00	64369,00	94158,00	93448,00	219,75
2	Операційні витрати, у тому числі:							
	а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);	Ф.№2: 2050	59658,00	63655,00	69055,00	87874,00	108052,00	181,12
	б) адміністративні витрати;	Ф.№2: 2130	1148,00	1502,00	2518,00	3149,00	4192,00	365,16
	в) витрати на збут;	Ф.№2: 2150	270,00	370,00	447,00	574,00	943,00	349,26
	г) інші операційні витрати.	Ф.№2: 2180	542,00	442,00	16996,00	5676,00	990,00	182,66
3	Валовий прибуток (збиток)	п1-п2а або Ф.№2: 2090 (2095)	-17134,00	-10920,00	-4686,00	6284,00	-14604,00	85,23
4	Валовий прибуток (збиток) у % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	п3/п1 x 100	-40,29	-20,71	-7,28	6,67	-15,63	38,79
5	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	Ф.№2: 2190 (2195)	-11356,00	-12571,00	-8077,00	-3115,00	-20729,00	182,54
6	Фінансові та інвестиційні доходи	Ф.№2:	0,00	0,00	0,00	2504,00	531,00	
7	Фінансові та інвестиційні витрати	Ф.№2:	184,00	37,00	48,00	84,00	306,00	166,30
8	Фінансовий результат до оподаткування	Ф.№2: 2290 (2295)	-11540,00	-12608,00	-8125,00	-695,00	-20504,00	177,68
9	Витрати (дохід) з податку на прибуток	Ф.№2: 2300	154,00	25,00	0,00	0,00	0,00	0,00
10	Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	Ф.№2: 2305	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
11	Чистий прибуток (збиток)	Ф.№2: 2350 (2355)	-11694,00	-12633,00	-8125,00	-695,00	-20504,00	175,34
12	Чистий прибуток (збиток) у % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	п11/п1 x 100	-27,50	-23,96	-12,62	-0,74	-21,94	79,79
16	Чистий прибуток (збиток) у % до валового прибутку (збитку)	п11/п3 x 100	68,25	115,69	173,39	-11,06	140,40	205,71

ДОДАТОК Е

Оцінка фінансової стійкості ДМП ВКГ "ДЗД" за 2015-2019 рр.

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	Нормативн е значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношенн я у % 2019 р. до 2015
1. Показники структури капіталу									
1.1	Коефіцієнт автономії	Ф.№1: 1495 / 1900	>0,5	0,06	-0,04	-0,09	-0,01	-0,14	-221,20
1.2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Ф.№1: (1595+1695+1700)/1900	<0,5	0,94	1,04	1,09	1,01	1,14	121,64
1.3	Коефіцієнт фінансування	Ф.№1:	>1	0,07	-0,04	-0,08	-0,01	-0,12	-181,85
1.4	Коефіцієнт фінансового ризику	Ф.№1:	<1	14,84	-24,10	-11,77	-74,79	-8,16	-54,99
1.5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Ф.№1: 1595/(1495+1595)	Зменшення	0,99	1,07	1,07	1,14	1,00	101,45
1.6	Коефіцієнт структури залученого капіталу	Ф.№1: 1595/(1595+1695+1700)	Збільшення	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	2,19
2. Показники стану оборотних активів									
2.1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Ф.№1: 1495+1595-1095	Збільшення	-30945,00	-41230,00	-47628,00	-49291,00	-71707,00	231,72
2.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	Ф.№1: (1495+1595-1095) / 1195	>0,1	-0,39	-0,49	-0,88	-0,46	-0,61	155,72
2.3	Коефіцієнт забезпеченості запасів	Ф.№1: (1495+1595-1095) / (1100+1110)	>0,5	-11,04	-13,79	-12,21	-10,81	-14,70	133,13
2.4	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Ф.№1: 1165/(1495+1595+1095)	Збільшення	0,00	0,01	0,01	0,02	0,01	302,41
3. Показники стану основного капіталу									
3.1	Коефіцієнт реальної вартості	Ф.№1:	Збільшення	0,35	0,32	0,45	0,27	0,25	69,98
3.2	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів в майні	Ф.№1: 1010/1300	Збільшення	0,33	0,30	0,41	0,24	0,22	66,10
3.3	Коефіцієнт накопичення	(1012+1002)/(1011+1001)	Збільшення	0,59	0,62	0,62	0,65	0,66	111,77
3.4	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних	Ф.№1: 1195/1095	Збільшення	2,05	2,33	1,36	2,25	2,41	117,74

ДОДАТОК Ж

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів ДМП ВКГ "ДЗД" за 2015-2019р.р., тис. грн.

№ з/п	Показник	Нормативне значення	Формула розрахунку	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % (відхилення,+;-)
1. Оцінка ліквідності									
1.1	Високоліквідні активи (А1)	≥П1	Ф.№1: 1160+1165	173,00	177,00	170,00	845,00	290,00	167,63
1.2	Середньоліквідні активи (А2)	≥П2	Ф.№1: 1125+1130+1135+1136+	75818,00	81668,00	49815,00	101319,00	111829,00	147,50
1.3	Низьколіквідні активи (А3)	≥П3	Ф.№1: 1100+1110	2803,00	2990,00	3900,00	4560,00	4879,00	174,06
1.4	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	≤А1	Ф.№1:	108452,00	124864,00	96049,00	145367,00	175024,00	161,38
1.5	Короткострокові зобов'язання (П2)	≤А2	Ф.№1: 1600+1610+1660+1690+170	1145,00	1141,00	5425,00	10684,00	13721,00	1198,34
1.6	Довгострокові зобов'язання (П3)	≤А3	Ф.№1: 1595	106,00	331,00	542,00	262,00	4,00	3,77
2. Оцінка платоспроможності									
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	≥0,2	Ф.№1: (1160+1165)/1695	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	97,34
2.2	Проміжний коефіцієнт покриття	≥0,7	Ф.№1: (1125+...+1165)/1695	0,69	0,61	0,42	0,57	0,50	71,52
2.3	Коефіцієнт покриття (загальної)	≥2	Ф.№1: 1195/1695	0,72	0,67	0,53	0,68	0,62	86,41
2.4	Коефіцієнт загальної	Збільшення	Ф.№1: 1300/(1595+1695)	1,07	0,96	0,92	0,99	0,88	82,21
3. Оцінка оборотності оборотних активів									
3.1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	Ф.№2: 2000	42524,00	52735,00	64369,00	94158,00	93448,00	219,75
3.2	Середньорічна вартість оборотних	-	Ф.№1:(1195(гр.3)+1195(гр.4	77644,50	81713,50	69310,50	80303,00	111899,00	144,12
3.3	Коефіцієнт обертання оборотних	Збільшення	п.3.1 / п.3.2	0,55	0,65	0,93	1,17	0,84	152,48
3.4	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Зменшення	п.3.2 / п.3.1	1,83	1,55	1,08	0,85	1,20	65,58
3.5	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	Зменшення	360 / п.3.3	657	558	388	307	431	66

Оцінка ділової активності ДМП ВКГ "ДЗД" за 2015-2019 рр.

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % (відхилення,
Вихідна інформація, тис. грн.								
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт,	Ф.№ 2: 2000	42524,00	52735,00	64369,00	94158,00	93448,00	219,75
2	Операційні витрати	Ф.№ 2: 2550	61618,00	65969,00	89016,00	97273,00	114177,00	185,30
3	Середньорічна вартість капіталу	Ф.№ 1: (1900 гр.3+1900 гр.4)/2	117596,00	119094,00	107221,00	123785,50	159923,50	135,99
4	Середньорічна вартість необоротних активів	Ф.№ 1: (1495 гр.3+1495 гр.4)/2	13238,00	1074,50	-6955,00	-5379,00	-12607,50	-95,24
5	Середньорічна вартість оборотних активів	Ф.№ 1: (1195 гр.3+1195 гр.4)/2	39951,50	37380,50	37910,50	43482,50	48024,50	120,21
6	Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	Ф.№ 1: ((1100+11101)гр.3+(1100+1110)гр.4)	2674,00	2896,50	3445,00	4230,00	4719,50	176,50
7	Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	Ф.№ 1: (1125+...+1155гр.3+ 1125+...+1155гр.4)/2	74890,50	76503,50	59969,00	65691,50	90966,00	121,47
8	Середньорічна вартість власного капіталу	Ф.№ 1: (1495гр.3+1495гр.4)/2	13238,00	1074,50	-6955,00	-5379,00	-12607,50	-95,24
9	Середньорічна величина кредиторської заборгованості	Ф.№1: (1615+1620+1625+1630гр.3 +1615+1620+1625+1630гр.4)/2	103340,50	116658,00	110456,50	120708,00	160195,50	155,02
Показники ділової активності								
10	Загальний коефіцієнт оборотності капіталу	п.1 / п.3	0,36	0,44	0,60	0,76	0,58	161,59
11	Фондовіддача необоротних активів, грн	п.1 / п.4	3,21	49,08	-9,26	-17,50	-7,41	-230,74
12	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	п.1 / п.5	1,06	1,41	1,70	2,17	1,95	182,81
13	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	360 / п.12	338	255	212	166	185	55
14	Коефіцієнт оборотності оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	п.1 / п.6	15,90	18,21	18,68	22,26	19,80	124,51
15	Тривалість одного обороту оборотних виробничих	360 / п.14	23	20	19	16	18	80
16	Коефіцієнт оборотності поточної дебіторської	п.1 / п.7	0,57	0,69	1,07	1,43	1,03	180,92
17	Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	360 / п.16	634	522	335	251	350	55
18	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	п.1 / п.8	3,21	49,08	-9,26	-17,50	-7,41	-230,74
19	Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	360 / п.18	112	7	-39	-21	-49	-43
20	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	п.2 / п.9	0,60	0,57	0,81	0,81	0,71	119,53
21	Тривалість одного обороту кредиторської	360 / п.20	604	637	447	447	505	84

ДОДАТОК К

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ДМП ВКГ "ДЗД"

№ з/п	Показники	Алгоритм розрахунку	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		Питома вага (Vi, %) в інтегрованому показнику
			Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
1 Показники ліквідності													
1.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	Ф №1: 1195/1695	0,72	6	0,67	5	0,53	5	0,68	5	0,62	5	8
1.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Ф.№1: (1125+...+1165)/1695	0,69	8	0,61	8	0,42	6	0,57	7	0,50	7	8
2 Показники ділової активності													
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	Ф.№1: (1125+...+1155гр.3+1125+...+1155гр.4)/2*360/ Ф.	634,01	0	522,26	0	335,39	0	251,16	0	350,44	0	9
2.2	Період оборотності оборотних виробничих фондів та готової	Ф. №1: (1100+1110(гр.3))+ (1100+1110(гр.	8,22	10	8,61	10	13,29	10	9,87	10	10,26	10	9
2.3	Період оборотності активів, днів	Ф. №1: (1300(гр.3)+1300 (гр.4)) / 2 * 360 / Ф.№2: 2000	112,07	10	7,34	10	-38,90	10	-20,57	10	-48,57	10	9
3 Показники фінансової незалежності													
3.1	Коефіцієнт фінансової незалежності, % (коефіцієнт концентрації залученого	Ф. №1: (1595+1695+1700)/1900 *100 %	93,69	2	104,33	0	109,29	0	101,36	0	113,96	0	9
3.2	Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, % (коефіцієнт забезпеченості	Ф.№1: (1495+1595-1095)/1195 * 100 %	-39,34	0	-48,63	0	-88,45	0	-46,17	0	-61,27	0	9
4 Показники рентабельності													
4.1	Рентабельність продажу, %	Ф.№2: Прибуток = 2290; Збиток = 2295 *100 / Ф.№2: 2000	-27,14	0	-23,91	0	-12,62	0	-0,74	4	-21,88	0	9
4.2	Рентабельність активів, % (загальна рентабельність (збитковість) капіталу)	Ф.№2: Прибуток = 2290; Збиток = 2295 *100 / Ф.№1:	-9,81	1	-10,59	1	-7,58	2	-0,56	4	-12,82	0	9
4.3	Рентабельність капіталу, % (загальна рентабельність (збитковість) власного	Ф.№2: Прибуток = 2290 або Збиток = 2295* 100 / Ф.№1:	-87,17	0	-1173,38	0	116,82	0	12,92	0	162,63	0	9
5 Інші показники													
5.1	Знос основних засобів, % (коефіцієнт зносу основних засобів)	Ф. №1: 1012 / 1011 * 100	59,36	7,00	61,94	6	62,21	6	64,63	6	66,37	6	7
5.2	Частка простроченої кредиторської заборгованості, %	Ф.№1: 1690 / 1515 * 100	0,00	10	0,00	10	0,00	10	0,00	10	0,00	10	5
Інтегрований показник фінансового стану			4,18		3,85		3,78		4,40		3,68		100
Рейтинг фінансового стану			В		В		В		В		В		-

ДОДАТОК Л

Функціональні обов'язки та якісні характеристики працівників обліково-контрольної служби

Посада	Функціональні обов'язки	Наявність у працівника вищої освіти	у т.ч. за фахом	Література, якою користується	Підвищення кваліфікації	Програми продукти, якими володіє
Бухгалтер з розрахунків з оплати праці	Нарахування основної та додаткової заробітної плати, лікарняних; перевірка табелів обліку робочого часу; друк розрахункових листків; підготовка та подання місячної, квартальної, річної звітності, пов'язаної з розрахунками з оплати праці: звіт з ЄСВ, форма 1ДФ та ін.	Так	Так	Журнал "Зарплата та кадри"	Семінари, вебінари	"1С:Підприємство", "Фредо: Звіт"
Бухгалтер з адміністрування ПДВ	Нарахування податкових зобов'язань та податкового кредиту, подання декларації з ПДВ, реєстрація податкових накладних	Так	Так	Журнал "Баланс"	Семінари, вебінари	"1С:Підприємство", "Фредо: Звіт"
Бухгалтер з обліку ОЗ та авансових звітів	Ведення обліку ОЗ, НМА та МНМА, підготовка пов'язаних первинних документів, проєктів наказів. Підготовка та подання даних щодо щорічної інвентаризації ОЗ до керуючого органу. Прийом та перевірка авансових звітів.	Так	Так	Журнал "Баланс"	Семінари, вебінари	"1С:Підприємство", "Фредо: Звіт"

ДОДАТОК М

1	2	3	4	5	6	7
Бухгалтер зі складання звітності та обліку ТМЦ	Ведення обліку ТМЦ; ввід даних даних банківських виписок до програми автоматизованого обліку; підготовка та подання квартальних звітів до керуючого органу, декларацій з рентної плати, земельного податку, екологічного податку, квартальної та річної фінансової звітності, ведення обліку розрахунків з постачальниками	Так	Так	Журнал "Баланс"	Семінари, вебінари	"1С:Підприємство", "Фредо: Звіт"
Бухгалтер з розрахунків з покупцями	Перевірка правильності, повноти та своєчасності відображення в базі даних підприємства розрахунків з покупцями; складання актів звіряння; підготовка та подання звітності до НКРЕКП щодо обсягів реалізації послуг	Так	Так	Журнал "Баланс"	Семінари, вебінари	"1С:Підприємство", "Фредо: Звіт"
Головний бухгалтер	Контроль правильності, повноти та своєчасності відображення в базі даних підприємства всіх господарських операцій; контроль достовірності та своєчасного подання всієї звітності підприємства; своєчасна сплата всіх зобов'язань підприємства; контроль та перерозподіл функціональних обов'язків працівників підрозділу та ін.	Так	Так	Журнал "Баланс"	Семінари, вебінари	"1С:Підприємство", "Фредо: Звіт"

Продовження додатку М

Перелік форм первинних документів для облікового забезпечення дебіторської заборгованості на ДМП ВКГ "ДЗД"

№	Код форми	Назва документа	Формат	Кількість примірників	Призначення документа
1	Типовий договір	Договір про надання послуг	A4, паперовий	2	Форма та порядок розрахунків
2		Акт зняття показників лічильників	A4, паперовий	2	Кількість реалізованих послуг, м.куб.
3		Рахунок-фактура	A5, паперовий	2	Фіксація кількості та вартості послуг, реквізити для сплати
4		Акт виконаних робіт	A4, паперовий	2	Підтвердження факту, кількості, вартості надання та отримання послуг
5	у редакції наказу Мінфіну від 17.09.2018 № 763	Податкова накладна	Електронний	1	Фіксування та підтвердження виникнення податкових зобов'язань
6		Банківські виписки	Електронний, паперовий	1	Підтвердження факту оплати за надані послуги
7	КО-1 КО-2	Прибуткові та видаткові касові ордери	A5, паперовий	1	Фіксування факту оплати за надані послуги, видачі під звіт або повернення невикористаних коштів
8	у редакції наказу Мінфіну від 10.03.2016 № 350	Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт	A4, паперовий	1	Підтвердження факту отримання та витрати коштів під звіт

ДОДАТОК Н

ДОДАТОК П

Кореспонденція рахунків при розрахунках з іншими дебіторами на ДМП
ВКГ "ДЗД"

Зміст операції	Бухгалтерська проводка	
	Дт	Кт
1	2	3
Облік розрахунків з авансів виданих		
Перерахований постачальникам та підрядникам аванс за виробничі запаси, товари, роботи, послуги з каси (поточного рахунку). Відображений податковий кредит з ПДВ	371 641	311 (301) 644
Проведений взаємозалік заборгованості з виданого раніше авансу	63 (685)	371
Повернутий виданий раніше аванс	311 (301)	371
Облік розрахунків з підзвітними особами		
Відображено видачу авансу, виданого працівнику на відрядження або на господарські потреби	372	301 (311)
Придбано підзвітною особою виробничі запаси, МШП, товари	20	372
Відображений податковий кредит з ПДВ	641	372
Наданий авансовий звіт підзвітної особи про фактично проведених відрядженнях, господарських витратах тощо	91, 92, 93, 94	372
Наданий авансовий звіт підзвітної особи про сплату періодичних видань на майбутній період	39	372
Повернутий залишок невикористаної підзвітною особою суми в касу чи на поточний рахунок	311(301)	372
Відображено перевитрачання підзвітною особою сум понад встановленої норми	949	372
Розрахунки за нарахованими доходами		
Нараховані доходи у вигляді процентів на залишки грошових коштів у банку	373	719
Отримані фінансові доходи на поточний рахунок	311	373

Продовження додатку П		
Облік розрахунків за претензіями		
1	2	3
Пред'явлена претензія постачальникам, транспортним організаціям за порушення умов договорів тощо	374	63(685)
Пред'явлена претензія банку по помилково списаним грошовим коштам з поточного рахунку	374	311
Отримано грошові кошти в рахунок погашення заборгованості за претензію	311(301)	374
Задоволена претензія шляхом додаткового постачання ТМЦ, що не надійшли раніше	20	374
Облік розрахунків за відшкодуванням завданих збитків		
Віднесено на винну особу фактичну недостачу, що підлягає відшкодуванню	375	716
Списана нестача грошей у касі у нарахування винуватцю	375	301
Проведені утримання із зарплати по заподіяним збиткам	375	661
Внесена готівка в касу чи на поточний рахунок в погашення заборгованості винуватця	311(301)	375
Списана на витрати безнадійна дебіторська заборгованість винуватця при закінченні строку позовної давності	944	375
Облік розрахунків з іншими дебіторами		
Відображений дохід від реалізації оборотних активів	377	712
Отримані грошові кошти від продажу оборотних активів	311	377

ДОДАТОК Р

Кореспонденції з обліку розрахунків з покупцями та замовниками за надані послуги ДМП ВКГ «ДЗД»

№ з/п	Зміст операції	Дт	Кт	Сума.
Ситуація 1. Надання послуг – оплата				
1	Надано послуги споживачам	36	70	1200
2	Нараховане податкове зобов'язання з ПДВ	70	641	200
3	Списано собівартість послуг	90	23	980
4	Оплата дебіторської заборгованості:	30,31	36	1200
Ситуація 2. Оплата – надання послуг				
5	Отриманий аванс (передоплата) від споживача	31, 30	681	1800
6	Нараховане податкове зобов'язання з ПДВ	643	641	300
7	Надано послуги споживачам	36	70	1800
8	Відображення податкового зобов'язання	70	643	300
9	Списано собівартість послуг	90	23	1650
10	Відображення заліку авансу (передоплати)	681	36	1800

ДОДАТОК С

Вдосконалення форми акту зняття контрольних показників приладів обліку АКТ

зняття показань приладів обліку води

25 листопада 2020 року

м. Тернівка

На виконання умов договору № 33 від 01.02.2014р. , представники Сторін:
ДМП ВКГ «ДЗД» - представник керівник групи обліку ДМП ВКГ «ДЗД»
в особі Коваленко Я. Ю. (довіреність від 04 вересня 2020 року)

КП «Тернівське ЖКП» - представник Анісей І.О. (довіреність №1844 від
02 грудня 2019 року)

склали даний акт зняття показань приладів обліку води за період з 25 жовтня
2020 року по 25 листопада 2020 року про наступне:

Дата та час складання акту: 25 листопада 2020 року о 08:00 год

Прилади обліку води КП «ТЖКП», розташовані на водопровідних вводах
ЦРП м. Тернівка:

1) *Марка «ИРКА» **

2) *Марка «ИРКА» **

Заводський номер 4213

Заводський номер 4315

Дата повірки 15.03.2018р.

Дата повірки 23.04.2019р.

Номер пломби R35520815

Номер пломби R35520619

Показання приладів обліку води на початок місячного періоду 5505542 м³;
1 418 852 м³.

Показання приладів обліку води на кінець місячного періоду 5 558 415 м³;
1 487 133 м³

Кількість послуг з централізованого водопостачання зафіксованих по
показанням приладів обліку КП «Тернівське ЖКП» у листопаді 2020р.

52 873 м³ + 68 281 м³ = 121 154 м³

Напрацювання приладів обліку, годин: *

На початок періоду: 1) 59396

2) 39198

На кінець періоду: 60140

39942

Різниця: 744

744

Відхилення: 0

0

Даний акт складено у 2 автентичних примірниках для кожної Сторони та є
підставою для виставлення рахунку між Сторонами за вищезазначеним
Договором.

Представники Сторін:

За ДМП ВКГ «ДЗД» _____

Я. Ю. Коваленко

За КП «ТЕРНІВСЬКЕ ЖКП» _____

І.О. Анісей

Примітка: * - *виділення курсивом* – запропоновані вдосконалення